

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ŞANLIURFA KÜLTÜRÜ'NÜN
KADIN VE ERKEK GİYİM-KUŞAMINA ETKİSİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
FETHİ KARAKEÇİLİ**

**GÜZEL SANATLAR ANASANAT DALI
MUSİKİ SANAT DALI
TÜRK HALK OYUNLARI ALANI**

HAZİRAN 1997

62284

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ŞANLIURFA KÜLTÜRÜNÜN KADIN VE ERKEK
GİYİM-KUŞAMINA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FETHİ KARAKEÇİLİ

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 09.06.1997
Tezin Savunulduğu Tarih : 23.06.1997

Tez Danışmanı : Doç Dr. Şenel ÖNALDI
Diğer Jüri Üyeleri : Doç. Fikret DEĞERLİ
Yrd. Doç. Afşin EMİRALIOĞLU

HAZİRAN 1997

ÖNSÖZ

Şanlıurfa ili, geçmişten günümüze bir kültür köprüsü olmuştur. Bünyesinde birçok ögeyi barındırmış ve sürekliliğini sağlamıştır. Bu özelliği ile, Anadolu kültür mozaiği'nin en belirgin örneğini teşkil etmiştir. Bu özelliği ile Şanlıurfa, birçok halkbilimci ve amatör araştırmacının merkezi olmuş, yöre ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır.

Ancak; Şanlıurfa kültürü'nün erkek ve kadın giyim-kuşamına etkisi ile ilgili bilimsel ve detaylı bir çalışma yapılmamıştır. Konuya yakın yapılan çalışmalar amatör olamakla beraber, kaynak teşkil ederek, eksikliklerin giderilmesini ve detaya inilmesini sağlamıştır.

Öncelikle belirtilmelidir ki halkbilimi gibi zahmetli, külfetli bir bilime hizmet etmiş, bu bilim uğruna hiç bir çıkar gözetmeksizin sıkıntılara katlanmış, yörede bir çok çalışmalar yapmış amatör ya da profesyonel tüm araştırmacılara sonsuz saygı ve teşekkürlerimi iletmeyi bir borç bilirim.

Kültür ve medeniyet merkezi olan Anadolu'nun çoğu yöresinde olduğu gibi kültür zenginliği, Şanlıurfa'da da kendini mükemmel bir şekilde kendini göstermektedir. Bu zenginlik tarihten günümüze çeşitliliğinden ve canlılığından hiç bir şey kaybetmemiş, yöre insanının giyim kuşamına olduğu gibi yansımıştır.

Yörede doğal renklerin her tonu, bazen mükemmel bir uyumla, kontrast ve zıt renklerle kadın ve rekek giyim kuşamı karşımıza çıkmaktadır.

Yöre insanı, doğal renk ve zenginliğini, tabiatın acımasızlığını, bereketli toprakların ilk bahardaki hırçın üreme ve üretme sürecini, insanların sevinç ve üzüntülerini, masumiyetlerini, söylemek isteyip de; geleneksel ve toplumsal yaptırımlardan dolayı, söyleyemediği tüm duygu-düşüncelerini motif, işlemelerine ve tüm giyim-kuşamına yansıtmıştır.

Halk bilimi adına yapılmış olan bu tez çalışmasında, bilim adına küçük de olsa bir katkıda bulunmak, yöre insanı olarak, şahsımı çok mutlu edecektir.

Ayrıca tezin araştırılması aşamasında, benden yardımlarını esirgemeyen, sık sık bilgi ve birikimlerinden yararlandığım, danışman hocam; İTÜ, TMDK, Çalgı Yapım Bölüm Başkanı, Doç. Şener Önal'dı'ya, alanda bulunan kaynak kişilere ulaşmamda bana yardımcı olan Gaziantep Üniversitesi, TMDK Müdürü, Öğretim Görevlisi Sayın Hamza Çivi'ye, yörede çeşitli derleme çalışmaları yapmış olan Sayın Abuzer Akbıyık'a, yöre giyim-kuşamı konusundaki çalışmalarıyla bana yardımcı olan Sayın Hasan Evren'e, çalışmalarımda bana emeği geçen tüm kaynak kişilere ve bana kütüphanelerini bana açan tüm dost ve arkadaşlarıma yardımlarından dolayı şükran ve teşekkürlerimi iletmeyi bir borç bilirim.

İstanbul 1997

Fethi KARAKEÇİLİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
KISALTMALAR.....	viii
ÖZET.....	ix
SUMMARY.....	x
BÖLÜM 1. GİRİŞ.....	1
1.1. AMAÇ.....	2
1.2. ÖNEM.....	2
1.3. SINIRLILIKLAR.....	2
1.4. HÜKÜMLER.....	3
1.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEMLER.....	3
BÖLÜM 2. BULGULAR VE YORUM.....	5
2.1. ŞANLIURFA İLİNİN ADININ KAYNAĞI.....	5
2.2. ŞANLIURFA İLİNİN TARİHİ.....	5

2.3. ŞANLIURFA İLİNİN TARİHSEL KRONOLOJİSİ.....	9
2.4. ŞANLIURFA'NIN İLÇELERİNE GENEL BAKIŞ.....	12
2.4.1. Akçakale İlçesi ve Tarihi.....	12
2.4.2. Birecik İlçesi ve Tarihi.....	13
2.4.3. Bozova İlçesi ve Tarihi.....	14
2.4.4. Ceylanpınar ve Hilvan İlçelerinin Tarihi ve Tarihi.....	15
2.4.5. Halfeti İlçesi ve Tarihi.....	15
2.4.6. Siverek İlçesi ve Tarihi.....	16
2.4.7. Suruç İlçesi ve Tarihi.....	17
2.4.8. Viranşehir İlçesi ve Tarihi.....	17
BÖLÜM 3. ŞANLIURFA VE CİVARINDA YAŞAYAN TOPLULUKLAR.....	18
3.1. ŞANLIURFA'DA TÜRKMENLER.....	18
3.2. ŞANLIURFA'DA ARAPLAR.....	19
3.3. ŞANLIURFA'DA KÜRTLER.....	20
3.4. ŞANLIURFA'DA YAHUDİLER VE ERMENİLER.....	20
3.5. DİĞER TOPLULUKLAR.....	21
BÖLÜM 4. ŞANLIURFA'DA KÜLTÜR ETKİLEŞİMLERİ.....	22
4.1. ŞANLIURFA VE CİVARINDAKİ TOPLULUKLAR.....	22
4.2. ŞANLIURFA DIŞINDAKİ TOPLULUKLAR.....	23

BÖLÜM 5. ŞANLIURFA FOLKLORU'NUN TARİHÇESİ VE GÜNÜMÜZE KADAR YAPILAN DERLEME ÇALIŞMALARI.....	24
5.1. TARİHÇESİ.....	24
5.2. GÜNÜMÜZE KADAR YAPILAN DERLEME ÇALIŞMALARI.....	26
 BÖLÜM 6. GİYİM-KUŞAM'A GENEL BAKIŞ.....	29
6.1. GİYİM-KUŞAM'I ETKİLEYEN ETMENLER.....	29
6.1.1. Korunma İçgüdüğü.....	30
6.1.2. Doğa Koşullarına Uyma.....	30
6.1.3. Dinsel ya da Felsefi İnançlar.....	31
6.1.4. Yapılan İşe Uygunluk Sağlama.....	32
6.1.5. Yönetimsel Düzenlemeler.....	33
6.1.6. Ekonomik Koşullar.....	35
6.1.7. Psikolojik Eğilimler-Moda.....	35
 BÖLÜM 7. ŞANLIURFA'DA GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE GİYİM-KUŞAM.....	37
7.1. İKLİMİN YÖRE GİYİM-KUŞAMINA ETKİSİ.....	37
7.2. COĞRAFİ ŞARTLARIN YÖRE GİYİM-KUŞAMINA ETKİSİ.....	37
7.3. ŞANLIURFA KADIN VE ERKEK GİYİM-KUŞAMINA GENEL BAKIŞ.....	38

BÖLÜM 8. ŞANLIURFA YÖRESİNDEKİ GİYİM-KUŞAMININ	
TASNİFİ VE ANALİZİ.....	46
8.1. ERKEK GİYİM-KUŞAMI.....	46
8.1.1. Başa Giyilenler.....	48
8.1.2. Bedene Giyilenler.....	51
8.1.3. Bele Giyilenler.....	53
8.1.4. Bel Altına Giyilenler.....	54
8.1.5. Ayağa Giyilenler.....	55
8.2. KADIN GİYİM-KUŞAMI.....	56
8.2.1. Başa Giyilenler.....	59
8.2.2. Bedene Giyilenler.....	64
8.2.3. Bele Giyilenler.....	68
8.2.4. Bel Altına Giyilenler.....	69
8.2.5. Ayağa Giyilenler.....	71
8.3. TAKILAR VE AKSESUARLAR-MAKYAJ.....	71
SONUÇ.....	75
KAYNAKLAR.....	79
REFERANSLAR.....	80
ÖZGEÇMİŞ.....	82

KISALTMALAR

Ans. : Ansiklopedi

Bkz. : Bakınız

Doç : Doçent

HAGEM : kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel
Müdürlüğü

İTÜ : İstanbul Teknik Üniversitesi

M.Ö. : Milattan Önce

M.S. : Milattan Sonra

MİFAD : Milli Folklor Araştırma Dairesi

ŞURHOY : Şanlıurfa Halk Oyunları Derneği

TBMM : Türkiye büyük Millet Meclisi

TMDK : Türk Musikisi Devlet Konservatuarı

ÖZET

Şanlıurfa kültürünün kadın ve erkek giyim-kuşamına etkisini konu alan bu tez, Şanlıurfa merkezi ile ilçe ve köylerinde yapılan çalışmalar, kaynak taraması ve görüşme metodu ile sonuçlanmıştır.

Birinci bölümde; konuya genel bir giriş yapılmış ve yapılan çalışmalar, yaşanan problemler anlatılmıştır.

İkinci bölümde; Şanlıurfa ilinin tarihi, coğrafyası, tarihsel kronolojisi, ilçelerinin tarihi ve sosyal yapısı incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; Şanlıurfa civarında yaşayan toplulukların kültürel etkileşimleri ve giyim-kuşam'a etkisi üzerinde saptamalar yapılmıştır.

Dördüncü bölümde; Şanlıurfa civarındaki ve dışındaki toplulukların kültürel etkileşimleri tartışılmıştır.

Beşinci bölümde; Şanlıurfa folklorunun tarihçesi ve günümüze kadar yapılan derleme çalışmaları hakkında genel bilgilere yer verilmiştir.

Altıncı bölümde; Giyim-kuşama genel bakışla açılımı yapılmış, etkenleri ve sonuçları tartışılmıştır.

Yedinci bölümde; Şanlıurfa da geçmişten günümüze giyim-kuşam üzerine saptamalar yapılmış, etkenleri ve sonuçları tespit edilmiştir.

Sekizinci bölümde; Şanlıurfa yöresinde günümüz giyim-kuşamının tasnifi ve analizi yapılmıştır. Yörede yapılan derleme ve inceleme çalışması, sonuç ve bulgularıyla, yörede çekilen resimlerle anlatılmaya çalışılmıştır.

SUMMARY

From past untill today, Şanlıurfa has been a culture bridge between many civilisations and protected thousands of cultural elements untill today,

By reason of it's position, Şanlıurfa is the centre of Mezzopotamia, Ancicent Greece and Anatolian culture, It's social structure lasts with tribe and land owners system, in an other word lasts with feudalism, and for this reason men and women clothers are rather various.

In the first part, this thesis which takes "the effects of Şanlıurfa culture to men and women clothers" as a subject, not only contains the centre of Şanlıurfa but also the villages called Siverek, Harran, Akçakale, Hilvan, Viranşehir, Suruç and Bozova. Moreover the aim, importance and the borders of the study has expalined.

In the second part, the necessary information from various sourced about the history of Şanlıurfa has explained with it's historicol chronology.

The geographical location of the city has stated and ascertained the effects of the neighbor cities and countries.

The history, social, cultyrel and ethnic structure of the villages has explained after examining the necessary sources.

In the third part, the cultural influences between communities in Şanlıurfa and its villages has explained.

In addition the effects of these communities to men and women clothes.

These communities has bordered as Turkmens, Arabians, Kurds, Jewishes, Armenians and the others.

In the fourth part, the cultural effects and influences of the communities out of Şanlıurfa has analyzed with reason-result connection.

Also the connections between the arrangement of Şanlıurfa's folklore which has a rooted past, has given.

Moreover studies of gathering took part in this section and has tried to have some results.

The usefulness in today of these studies which have made by amateur and professional people, has discussed.

In the sixth part, clothing has described with a large explanation. The attached elements which effect the clothing has explained;

Defense instinct.

Conform to nature conditions."

The religious or philosophic beliefs.

Appropriateness to their works.

Administrative reforms.

Economic conditions.

Psychological tendency.

The connection between those elements and the adaptation technique to today has explained. But the details about clothing are in the other parts.

In the seventh part, men and women clothing has examined in Şanlıurfa from past until today. In this part clothing especially in 18. and 19. centuries has explained with pictures and from archives documents.

Because the only documents about 18. and 19. centuries consist of the family albums of some special people.

Also in this part, these three elements have discussed:

1- The effects of climate to clothing.

2- The effects of geographical conditions to clothing.

3- The effects of clothing between different communities.

Clothing in different professions has explained with samples and pictures as possible as could be.

In the eighth part, men and women clothing analysis and classification has done in centre and sides of Şanlıurfa:

1- Men's clothes wearing on;

- Head,
- Body
- Waist
- Under waist
- Foot

The similarity and difference between the clothes has tried to ascertain.

2- Women's clothes wearing on;

- Head
- Body
- Waist
- Under waist
- Foot

The similarity and difference between the clothes has tried to ascertain. In addition the differences between young, old and married women clothes has explained village by village.

The jewelery and accessory which take big place in clothing and the complementary elements of this part has explained with pictured samples.

In addition the natural and otantic make-up has explained which is using by men and women in Şanlıurfa.

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Şanlıurfa Güneydoğu Anadolu bölgesinin “Orta Fırat” bölümünde yer alan, coğrafi durumunun özelliği dolayısıyla üzerinde bağımsız devlet ve beylikler kurulan değişik, zengin bir kültür ve tarihe sahiptir.

Tarih boyunca Irak, Suriye, Mısır ve Anadolu’da oluşan devletlerin egemenliğinde kalmıştır. Dolayısıyla çok köklü ve zengin olan Şanlıurfa kültürü; etkisini yöreye olduğu gibi yansıtmış, çeşitlilik ve zenginlik kazandırmıştır.

Araştırmanın yazımı sırasında, sık sık kültür kelimesine değinilmiştir. Bu kelimenin pek çok alanda, farklı anlamlarda kullanıldığı bilinmektedir. Çalışmanın kapsamı dahilinde kelimenin sınırlarını belirlemek ve çalışmada kullanılan anlamı kolaylaştırmak amacıyla, aşağıda kültür kelimesinin birkaç tanımı verilmiştir:

“Kültür, bir toplumun tüm hayat biçimidir.” (TURAN, 1994, s.13)

“Kültür, toplumdaki geçmiş davranışların biriktirilerek aktarılan sonuçlarıdır.” (TURAN, 1994, s.13)

“Kültür, bir toplumda geçerli olan ve gelenek halinde devam eden her türlü dil, duygu, düşünce, inanç, sanat ve yaşayış öğelerinin tümüdür.” (TURAN, 1994, s.13)

1.1. AMAÇ

Şanlıurfa yöresi giyim-kuşamı ile ilgili günümüze kadar bazı çalışmalar yapılmıştır. Ancak Şanlıurfa kültürünün kadın ve erkek giyim-kuşamına etkisini inceleyen bu çalışma, daha önce amatörce yapılmış çalışmaların eksikliklerini ve yanlışlıklarını telafi etmeyi amaçlamıştır.

1.2. ÖNEM

Şanlıurfa yöresindeki zengin kültür farklılıklarının yöre halkının giyim-kuşamına etkisi, yöre kıyafetlerinin doğru araştırılması ve yazıya net aktarılması, bu konuda yapılabilecek olası yanlış uygulamaları engelleyecektir.

Yapılan bu araştırma vesilesiyle kişileri doğru bilgilendirmek, Halk Bilimi açısından çok önemlidir.

1.3. SINIRLILIKLAR

Bu araştırmadaki en önemli sorun, alana ulaşmakta ve alandaki kişilerden veri elde etmekteki güçlük olmuştur. Çünkü araştırmanın alanı oldukça geniş bir yer tutmuştur.

Diğer bir sorun ise, yöreye daha önce araştırma yapmak amacıyla giden kişilerin tutum, davranış ve uygulamalarının yanlışlığıdır. Kapalı bir toplum yapısına sahip yöre insanının çekingenliği, zaman zaman çalışmayı olumsuz etkilemiştir.

1.4. HÜKÜMLER

Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Şanlıurfa'da da çok zengin bir kültür birikimi olduğu bilinmektedir. Bu birikimin yöre insanının giyim-kuşamına direkt etkisi yönünde tespitler yapılmıştır.

Bunun dışında Şanlıurfa ve civarında Türk, Türkmen, Arap, Türk, Ermeni, Yahudi, Fransız, Süryani gibi çok değişik toplulukların kültürlerinin de varlığı bilinmektedir.

1.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEMLER

Bu araştırmada gözlem tekniği, görüşme tekniği ve kaynak tarama tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniğinin kullanımı araştırmanın nesnelliği açısından daha önemli olduğu için, diğer araştırma tekniklerine oranla daha fazla kullanılmıştır.

Yapılan kaynak taraması neticesinde, konu ile ilgili yeterli bilgi elde edilememiştir. Bu sebepten gözlem ve görüşme tekniğine ağırlık verilmesi bir zorunluluk olmuştur.

Araştırmanın evrelerini Şanlıurfa ili, örneklemini ise Hilvan ilçesi ve Çim Deli köyü; Akçakale ilçesi ve Hırhızza köyü; Siverek ilçesi ve Karacadağ bölgesi; Karakeçili nahiyesi; Halfeti merkezi; Suruç merkezi; Viranşehir merkezi ve Milli Aşareti; Bozova ilçesi ve Killan köyü; Harran ve Birecik merkezi oluşturmuştur.

Örnekleme teşkil eden ilçe merkezleri ve köylerin belirlenmesinde konu ile ilgili orjinal, nesnel ve güvenilir verilerin elde edilmesine özellikle dikkat edilmiştir.

Yapılan incelemeler sonucu, kaynak taramalarından elde edilen veriler ile gözlem ve görüşmelerden veriler arasında çelişkiler olduğu tespit edilmiştir. Bunun en önemli sebebi yörede bir çok aşiretin olması ve dışa kapalı yaşamaları, bir çok araştırmacıyı sınırlamıştır.

Ancak mensubu olduğum Karakeçili Aşireti, çalışmam sırasında bir çok kolaylığı beraberinde getirmiştir. Biraz daha net ve detaylı çalışma yapma imkanı sağlamıştır.

Verilerin toplanması, bu araştırma konusu hakkında yazılmış ve basılmış matbu eserlerin, gözlem ve görüşme tekniklerinin sentezlenmesi ile sonuçlandırılmıştır.

BÖLÜM 2. BULGULAR VE YORUM

2.1. ŞANLIURFA İLİNİN ADININ KAYNAĞI

Urfa'nın bilinen en eski adı Edessa, İskender sonrasına, Selökid'ler dönemine kadar uzanmaktadır. Kente Selevkos'ça verilen bu ad, Makedonya krallığının merkezinin en eski adından alınmıştır. İ.Ö. 2. yy.'da 4. Antiokhes, kendi adından yola çıkarak kentin adını Antiokheia olarak değiştirmişse de bu ad çok kısa bir süre kullanılmıştır.

Urfa adının kaynağına ilişkin çok sayıdaki savlardan hemen hiç biri kesinlik kazanmamıştır. Bunlardan biri, Urfa adının Süryani'ce "Orhai" sözcüğünden türediği; Orhai'nin ise Arapça "Suyu Bol" anlamına gelen Vurhai'den kaynaklandığı yolundadır. Orhai'nin Orhe, Orha gibi farklı kullanışları sonunda Urfa adı ortaya çıkmıştır.

Bir başka sav da Urhai sözcüğünün Yunanca Osroene; Latince Orrpei'den kaynaklandığı yolundadır. Bu sözcük "Kale" ya da "Pınar" anlamına gelmektedir. Süryani vekayinamesine göre ise bu ad Hewya'nın oğlu Urhai'den gelmektedir. (HAYIRLI, 1994, s.15).

2.2. ŞANLIURFA İLİNİN TARİHİ

Urfa, köklü ve zengin birtarihe sahiptir. İlk yerleşme yerlerinin İ.Ö. 3000 yıllarında kurulduğunu Sümer ve Akad belgelerinden öğrenmekteyiz. Bu belgelerde İ.Ö. 3000'nin sonlarında 2000 yılının başlarında Babil Devleti'nin sınırları içinde olan Harran'dan ve buradaki Ay Tanrısı'na ait tapınaktan söz edilmektedir.

İ.Ö. 15-13 yy.'lar arasında bölgenin Mittanni Hanigalbat Devleti'nin egemenliği altında olduğu bilinmektedir. Mitanniler zamanında Harran'ın önem kazanması ve bölgenin merkezi durumuna gelmesi dikkat çekicidir. İ.Ö. 13. yy.'da Hitit'ler, Asur'lar ve Arami'ler bölgeyi ele geçirmek için birbirleriyle mücadele etmişlerdir. Hitit Devleti'nin yıkılmasından sonra, öteki iki devlet çetin bir mücadeleye girmiştir. Bölgenin hakimiyeti Arami'lerin yönetiminde olmakla birlikte zaman zaman Asurlular'ın da eline geçmiştir.

İ.Ö. 11. yy.'ın başlarından sonra kuvvetlenen Arami'ler Bit-Adini adlı bir devlet kurmuşlardır. Asur Devleti'nin zayıflamasıyla duraklayan savaşlar bir yy. sonra yeniden başlamış ve İ.Ö. 857 yılında Urfa bölgesinin ele geçirilmesine kadar sürmüştür.

Yakındoğu'nun en büyük imparatorluklarından biri olan Asur İmparatorluğu, son Asur kralı Asur-Ubalit'in sığındığı Harran'da İ.Ö. 610 yılında Med'ler tarafından tutsak edilmesiyle son bulmuştur. Ancak bölgedeki Med egemenliği uzun sürmemiş ve İran'da Med'lerin yerine geçen Pers'ler İ.Ö. 6. yy. ortalarında bütün ön Asya'yı egemenlikleri altına almışlardır.

İki yy. kadar süren Pers egemenliğine son veren, Büyük İskender İ.Ö. 331 yılında Fırat ırmağını geçerek Urfa bölgesini ele geçirmiştir.

Büyük İskender'in ölümünden sonra imparatorluk parçalanmış, Urfa ve çevresi Selevkoslar'ın eline geçmiştir. Bu dönemde, Urfa (Antik Edessa) Harran ve Rakka kentleri çok gelişmiştir. Urfa bölgesinin büyük bölümü İ.Ö. 137'de Partlar'ın yönetimine geçmiştir.

Part egemenliğinden kısa süre sonra, merkezi Urfa olan Osrhoene Krallığı kurulmuştur (İ.Ö. 132). Bir süre Partlara bağlı kalan bu krallık İ.Ö. 87'de bağımsızlığını kazanmıştır.

İ.S. 1. yy.'ın ilk yarısında bölgede Hristiyanlığın yayılmaya başladığı ve hatta kralların da bu dini kabul ettiği bilinmektedir. Urfa, 164 yılında Romalılar tarafından işgal edilmekle beraber Osrhoene Krallığı 216 yılında ortadan kaldırılmış ve bölge bir Roma eyaleti olmuştur. Roma-Sasani ve Bizans-Sasani devletleri arasındaki çetin savaşlarda Urfa bölgesi önemli olaylara sahne olmuş ve bu devletler arasında el değiştirmiştir.

Hristiyanlık bakımından önemli bir merkez olan Urfa'ya bağlı yedi piskoposluk vardı. Hristanlık meshepleri arasındaki mücadelelerde bölgenin önemi büyüktür. Kentin adı eski kaynaklarda Orroes ve Edessa biçiminde geçer.

Halife Ömer zamanında İyad Bin Ganim komutasındaki İslam Ordusu 639 yılında başta Urfa olmak üzere bölgeyi fethetti. Burası Diyar-Mudar adıyla bir eyalet durumuna getirildi. Daha sonraları Abbasi'ler döneminde Urfa bir çok ayaklanmanın görüldüğü bir bölge olmuştur.

Bu dönemde Harran, İslam dünyasının başlıca bilim merkezlerinden biri durumuna gelmiştir. 1026 yılında Müslümanların elinden çıkan Urfa, yeniden Bizans ordusuna bağlandı. Ancak buradaki Bizans egemenliği uzun ömürlü olmamıştır.

Urfa bölgesine karşı 1065 yılında Türk akınları başlamıştır. Selçuklu sultanı Alparslan 1070'de kenti kuşattıysa da alamadı. 1081 yılında yapılan ikinci kuşatmadan da sonuç alınamadı.

Sonuçta 1086'da Sultan Melik Şah'ın komutanlarından Emir Bazan Urfa'yı fethetti. Fakat on yıl sonra Anadolu'da ilerleyen Haçlı Orduları iki yıl sonra (1098) Urfa kentini ele geçirdiler ve burada yarım yy. kadar sürecek olan Urfa Haçlı Kontluğu'nu kurdular.

23 Aralık 1144 tarihinde Musul hükümdarı Nureddin Zengi Urfa'yı alarak Haçlı Kontluğu'na son verdi. Bir süre Nureddin Zengi ve haliflerinin elinde kalan bölge, 1182'de Selahaddin Eyyubi'nin ve 1234'de de Anadolu Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubad'ın yönetimine geçti. 1244 yılından sonra Moğol saldırılarına hedef olan Urfa bölgesi yakılıp yıkıldı.

Moğol egemenliği döneminde eski önemini yitiren Urfa 14. yy.'ın sonlarına doğru yeniden canlanmaya başladı. Timur'un 1399'da Şam'dan dönerken Urfa'ya geldiği ve kentin ileri gelenlerinin O'na boyun eğdiği bilinmektedir. 15. yy. başlarında Urfa, Döğer Emiri Dımaşk Hoca'nın ve emirin öldürülmesi üzerine Ak-Koyunluların egemenliğine geçti.

1429'da Mısır Memlûklular'ı tarafından işgal edilen ve yağmalanan Urfa, 1514 yılında Safaviler tarafından ele geçirilene kadar Ak-Koyunlular'ın elinde kaldı. Ancak bölgedeki Safavi egemenliği uzun sürmedi ve kent 1517 yılında Osmanlı egemenliğine geçti.

Osmanlı yönetiminde kimi zaman Diyarbekir, kimi zaman da Rakka eyaletlerine bağlanan Urfa, 16. yy.'ın son yıllarında Celali Karayazıcı Abdülhalim'in eline geçtiyse de, 1600 yılında yeniden Osmanlılar'ın eline geçti. 1865 yılında bir sancak merkezi olarak Halep vilayetine bağlandı.

Kurtuluş Savaşı öncesinde 7 Mart 1919 tarihinde, İngilizler 8 ay kadar, sonra da Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Fransız işgaline karşı 9 Şubat 1920'de mücadeleye girişen Urfalılar 10 Nisan 1920'de kenti Fransız işgalinden kurtardılar.

Urfa, Cumhuriyet'in ilanından sonra il oldu. 12.06.1984 yılında Urfa'ya TBMM tarafından "Şanlı" ünvanı verildi. (Görsel yayınları, 1980, s.1160-1163)

2.3. ŞANLIURFA İLİNİN TARİHSEL KRONOLOJİSİ

M.Ö. ? - 7000	Paleolitik Dönem
M.Ö. 7000 - 5000	Neolitik Dönem
M.Ö. 5000 - 3000	Kalkolitik Dönem
M.Ö. 3000 - 2000	İlk Tunç Çağı
M.Ö. 2000 - 1300	Hurri-Mitanniler
M.Ö. 1100 - 612	Arami göçleri ve Asur egemenliği Dönemi
M.Ö. 612 - 550	Med'ler Dönemi
M.Ö. 332 - 312	İskender ve Diadok'lar Dönemi
M.Ö. 312 - 132	Selökid'ler Dönemi
M.Ö. 132 - M.S 117	Abgar Prenslığı ve Osroene Krallığı Dönemi
M.S. 117 - 395	Romalılar Dönemi
M.S. 395	Bizans egemenliğinin başlaması
M.S. 639	İyaz Bin Ganem'in Şanlıurfayı ele geçirmesi
M.S. 679	Şanlıurfa'da büyük can kaybına yol açan bir deprem olması
M.S. 718	Kentin yeni bir depremden zarar görmesi
M.S. 737	Beşir adlı bir Yunanlı'nın Harran'da ayaklanması
M.S. 812	Şanlıurfa'lı Hristiyanların, kenti yüklüce kurtarmalık parası vererek, Nasr Bin Sabas ve Amr'ın yağmasından kurtarmaları ve Şanlıurfa'yı surlarla çevirmeleri
M.S. 815	Nasr Bin Sabas'ın Harran'ı kuşatması
M.S. 825	Abdullah Bin Tahir'in Nasr Bin Sabas'a boyun eğdirmesi
M.S. 942 - 943	Bizanslılar'ın Şanlıurfa'yı tehdit etmesi
M.S. 1031	Mervailer'in Şanlıurfa'yı geri almak için başlattıkları saldırının başarısızlıkla sonuçlanması
M.S. 1071	Alparslan'ın Şanlıurfa'yı egemenliği altına alması

M.S. 1087	Melikşah'ın Şanlıurfa'yı Bozan'a vermesi
M.S. 1094	Tutuş'un komutanı Alpyaruk'un Şanlıurfa'yı yağmalamaya kalkıştığı sırada öldürülmesi
M.S. 1098	Şanlıurfa'da Haçlı Kontluğu'nun kurulması. Körboğa komutasındaki Büyük Selçuklu ordusunun Şanlıurfa'yı kuşatması, Kont Baudouin'in Samsat ve Suruç'u ele geçirmesi
M.S. 1100	Şanlıurfa'da 2. Baudouin'in başa geçmesi
M.S. 1101	Artuklular'ın Suruç'u ele geçirmeye çalışması
M.S. 1104	Joscelin, Bohemond ve Tankred'in Harran'ı kuşatması
M.S. 1106	Anadolu Selçuklu Sultanı 1. Kılıçarslan'ın Şanlıurfa'yı kuşatması
M.S. 1109	2. Baudouin'in Harran üzerinde saldırıya geçmesi
M.S. 1110	1. Sökmen El Kutbi, Musul emiri Mevdut ve 1. Necmettin İlgazi'nin Şanlıurfa'yı kuşatmaları
M.S. 1112	Mevdud'un Şanlıurfa'yı kuşatması
M.S. 1113	Şanlıurfa'da Haçlıların Ermeniler'e karşı kıyım girişimleri
M.S. 1119 - 1120	Artuklu İlgazi'nin Şanlıurfa üzerine saldırıları
M.S. 1144	İmameddin Zengi'nin Şanlıurfa'yı ve Suruç'u ele geçirmesi ve Birecik önünde başarısızlığa uğraması
M.S. 1146	Haçlılar'ın Şanlıurfa'yı ele geçirmeye çalışmaları
M.S. 1182	Selahaddin Eyyubi'nin Şanlıurfa, Suruç ve Musaybin'i alması
M.S. 1183	Selahaddin Eyyubi'nin Harran'ı alması
M.S. 1200	Muizzeddin Kayser Şah'ın Şanlıurfa valisi olması
M.S. 1232	Mısır Eyyubi Sultanı 1. El-Kamil Nasreddin'in Şanlıurfa, Harran ve Siverek yörelerini ele geçirmesi
M.S. 1235	1. Alaeddin Keykubad'ın Şanlıurfa, Siverek,

Harran ve Rakka'yı ele geçirmesi, harekete geçen

1. El-Kamil Nasreddin'in bütün bu yerleri geri alması

M.S. 1243	Moğollar'ın Şanlıurfa'yı yağmalaması
M.S. 1251	Suruç, Harran ve Şanlıurfa'nın Moğollar'ca yağmalanması
M.S. 1260	Hülagu'nun Şanlıurfa ve Harran'ı alması, Suruç'un kıyıma uğraması
M.S. 1404	Akkoyunlular'ın Şanlıurfa'yı ele geçirmeleri
M.S. 1429	Memlükler'in Şanlıurfa'yı yağmalamaları
M.S. 1517	Şehrin Osmanlılar'ca alınması
M.S. 1587	Rakka ve Şanlıurfa yöresinde Abdurrahman'ın başlattığı ve eski Şanlıurfa beyi Şuhrab'ın da katıldığı büyük ayaklanma
M.S. 1599	Celali elebaşlarından Karayazıcı'nın Şanlıurfa'yı ele geçirmesi
M.S. 1600	Şanlıurfa'nın barış yoluyla başkaldıranların elinden kurtulması
M.S. 1867	Şanlıurfa Sancağı'nın Halep vilayetine bağlanması
M.S. 1916	Şanlıurfa Sancağı'nın Halep vilayetinden ayrılarak bağımsız sancak olması
M.S. 24.03.1919	İngilizler'in Şanlıurfa'yı işgal etmesi
M.S. 30.10.1919	Fransızlar'ın işgali devralması
M.S. 09.02.1920	Şanlıurfa'da işgale karşı direnişin başlaması
M.S. 11.04.1920	Şanlıurfa'nın kurtuluşu
M.S. 12.06.1984	Urfa'ya TBMM tarafından "Şanlı" ünvanının verilmesi (AKBIYIK, 1990, s.56-58)

2.4. ŞANLIURFA İLÇELERİNE GENEL BAKIŞ

Şanlıurfa'ya bağlı ilçeler, sosyal ve kültürel açıdan, her ne kadar aynı sınırlar içinde yer alsalar da, birbirlerinden farklı özellikler göstermektedirler. Bu sebepten dolayı, çalışma sırasında, çalışma sınırları kapsamında bulunan, ilgili ilçelerin tarihleri ayrı ayrı ele alınmıştır.

Bu bilgilerin toplanması ve bir araya getirilmesi sırasında "Görsel Türkiye Ansiklopedisi" ve "Yurt Ansiklopedisi"ndeki "Şanlıurfa maddesinden yararlanılmıştır.

2.4.1. Akçakale İlçesi ve Tarihi

İ.Ö. 2000'de Asur Devleti'nin egemenliğinde olan Akçakale'nin İ.Ö.332'de Makedonya İmparatorluğuna katılan yöre, sonraları Roma ve Bizans etki alanına girdi. İ.S. 750'de Arap güçlerince işgal edilen yöre, Malazgirt Savaşı'ndan sonra çeşitli Türk Beylikleri'nin egemenliğinde kaldı.

Timur döneminde sayısı daha da artan bu beylikleri teker teker ortadan kaldıran Osmanlı, Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Akçakale'yi ele geçirerek, topraklarına kattılar.

Şemseddin Sami Akçakale'yi şöyle anlatır:

Celep Irmağı üzerlerinde kurulmuş eski ve ünlü bir kent olmakla birlikte, bugün yıkık bir köy durumundadır. İslam egemenliğinde kaldığı süre içerisinde pek çok bilim adamı yetiştirmiş olan Akçakale zamanla ıssızlaşarak önemini yitirmiştir.

Ali Cevad ise Akçakale'den şöyle söz eder:

Halep Vilayeti'nin Urfa sancağı'na bağlı küçük bir köydür. Ahmed Bin Yunus, Ömer Bin Yunus ve Harrani gibi ünlü İslam bilginlerini yetiştiren Harran, halen Roma ve Arap egemenliğinde olduğu zamanların parlak geçmişinden uzak, yıkık bir köy durumundadır.

Antik adı Kara'e olan Arap ve Osmanlı dönemlerin Harran diye anılan Akçakale 1946'da ilçe durumuna getirilmiştir. (YURT Ans., 1982, s.7387-7388)

2.4.2. Birecik İlçesi ve Tarihi

İ.Ö. 2000'de Hititler'in elinde bulunan kentin adının Birthe olduğu bilinmekte ve bugünkü adının da buradan türediği sanılmaktadır. İ.Ö. 840'larda Asur egemenliğinde kaldıktan sonra M.S. 780 'de Araplar'ca işgal edildi.

1040'da Büyük Selçuklu Devleti sınırları içinde kalan yöre, 1096'da Bizanslılar'ca alındıysa da, sonraları Akkoyunlu, Karakoyunlu ve Artuklu Beyliklerinin eline geçti. 1426'da Safavi egemenliğine giren Birecik, 1517'de bu devleti yıkan Yavuz Sultan Selim'ce Osmanlı topraklarına katıldı.

Şemseddin Sami Biret Ül-Fırat (Birecik)'ı şöyle anlatır:

Halep vilayetinin Urfa Sancağı'na bağlı bir kazadır. 129 köye sahip, kazanın yerleşik nüfusu 20.000 kadar olup halkının çoğu göçebedir. Oldukça biter ve verimli toprakları olan kazada, iplikten biter dokuması yaygın bir uğraşıdır.

Ali Cevad ise 1890'ların Birecik'ini şöyle tanımlar:

Halep vilayeti Urfa Sancağı'na bağlı kaza merkezi bir kasabadır. 8.614 nüfuslu olan kasaba, bir hükümet konağı, 12 camii, 12 mescid, 4 kilise, 6 hamam, 522 dükkan, 5 fırın, bir sabunhane, bir rüştiye vardı.

Osmanlılar Dönemin'deki adı Biret Ül-Fırat olan Birecik'i, 1923'te ilçe durumuna getirdiler. (YURT Ans.1982, s.7387)

2.4.3. Bozova İlçesi ve Tarihi

Arkeolojik araştırmalar sırasında ele geçen buluntular yörenin, Paleolitik dönem yerleşmesine sahne olduğunu kanıtlamaktadır. Lidar ve Kurban höyüklerdeki araştırmalar ise, Bozova'nın Kalkolitik dönemde bir yerleşme merkezi olduğunu ortaya çıkarmıştır. Halep, Samat, Malatya yolu üzerinde kurulan kent, taşıdığı büyük ticari önem yüzünden, sık sık işgal uğradı.

Asurlular'ın (Asuraniau), Romalıların ve Ermeniler'in (Tarmenapa), Araplar'ın (Tel-Hüvek) adını verdikleri kent, Türkler'ce (Bozova) olarak adlandırıldı.

Malazgirt Savaşı'ndan sonra kısa bir süre Türk egemenliğine giren yöre, 1326'ya değin Araplar, yerli Ermeni Prensleri ve Mardin Artukluları arasında el değiştirdi.

1389'da Yıldırım Beyazıd'ca Osmanlı topraklarına katılan Bozova'da, Timur döneminde yeniden bir yönetim kargaşası yaşandıktan sonra, 1526'da Osmanlılar üstünlük kurdu. Bozova 1930'da ilçe durumuna getirildi. (YURT Ans.,1982, s.7387)

2.4.4. Ceylanpınar ve Hilvan İlçelerinin Tarihi

1981'e kadar Viranşehir ilçesi'ne bağlı bir bucak durumunda olan Ceylanpınar, bu yılda ilçe durumuna getirildi.

Hilvanın tarihsel geçmişi ile net bilgilere rastlanmamaktadır. Ancak ilk yerleşmenin 1820'de Hacı Musa adında bir Aşiret Reisine gençleştirildiği sanılmaktadır. Uzun süre küçük bir köy durumunda olan Hilvan, cumhuriyetle önem kazanmış, 1927'de Urfa bağlı ilçe olmuştur. (YURT Ans., 1982, s.7388)

2.4.5. Halfeti İlçesi ve Tarihi

Romalılar'ca Ekamia adıyla kurulan kent, Osmanlı devleti'nin kuruluşu sırasında Memluk Sultanlarından Eşrefçe istila edildi. Halfeti'nin Yavuz Sultan Selim'ce Osmanlı topraklarına katıldığı bilinmektedir.

Şemseddin Sami Halfeti'yi (Rumkale) şöyle anlatır:

Halep vilayetinin Urfa Sancağı'na bağlı kazalardan biridir. 180 köyünde 2000'i Süryani, geri kalanı Müslüman 27.296 nüfus barındıran kazadan bir rüştüye, bir de sıbyan okulu vardır. Dağlık bir yöre olan Rumkale, kırmızı şarabının yanı sıra kuru üzüm, fıstık, incir ve zeytiniyle ün yapılmıştır.

Ali Cevad ise Halfeti ile ilgili olarak şunları iletmektedir:

Halep vilayetinin Urfa Sancağı'na bağlı 27.696 nüfuslu bir kazadır. Bir nahiyesi ve 180 köyü olan kazada her türlü tahıl ve meyve yetişir der. Eski adı Rumkale olan Halfeti 1954'de ilçe oldu. (YURT Ans., 1982, s. 7388)

2.4.6. Siverek İlçesi ve Tarihi

Hassek Höyük'te ele geçen bazı buluntuların tarihlendirilmesi sonucu, ilçenin tarihinin son Kalkolitik Dönem'e değin uzandığı belirlenmiştir. Tarihi boyunca Hitit, Asür, Hurri, Mitanni, Bizans ve Sasanlı egemenliklerini yaşayan Siverek, 700'lerde Araplar'ın eline geçti.

Malazgirt Savaşı'ndan sonra 1097'de Urfa Haçlı Kontluğu'na, 1200'lerde de Musul Atabeğliği'ne bağlanan yöre, Hülagu zamanında Moğollarca, 1400'de ise Timur'ca işgal edildi.

1491'de Safavi egemenliğine giren Siverek'in 1517'de Osmanlı topraklarına katıldığı bilinmektedir.

Şemseddin Sami Siverek'ten şöyle söz eder:

Diyarbakır vilayeti'nin Merkez Sancağı'na bağlı 8 nahiye ve 484 köyden oluşan bir kazadır. 37.370'u bulan nüfusunun 25.558'i Müslüman, geri kalanı Yezidi, Ermeni ve Yakubi Süryani'dir.

Ali Cevad ise Siverek'i şöyle tanımlar:

Diyarbakır vilayetine bağlı kazanın Bucak, Hoşin, Burhan, Şehir, Cuma, Arap, Karakeçi, Karacadağ adlı 8 nahiyesi ve 36.000 nüfusu vardır. Tarım ürünleri tahıl, baklagiller, meyve ve sebze olan kazada küçük sanayi olarak bez dokuması yapılır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında il konumunda olan Siverek, 1926'da ilçe durumuna getirildi. (YURT Ans., 1982, s.7388)

2.4.7. Suruç İlçesi ve Tarihi

İ.Ö. 2000'de Asur Devleti'nin egemenliğinde idi. İ.S. 650'lerde Abbasiler'in eline geçen Suruç, 1090 Urfa Haçlı Kontluğu'na bağlandı. Timur güçlerine karşı koyduğundan, Moğollar'ca yakılıp yıkılan kent, 1517'de Yavuz Sultan Selim'ce Osmanlı topraklarına katıldı.

Şemseddin Sami Suruç'u şöyle anlatıyor:

Halep vilayetinin Urfa Sancağı'na bağlı bir kasabadır. Bitek topraklarında ileri düzeyde tarım yapılır. Kilim, halı ve seccade gibi yünlü dokumalarının yanı sıra, koyunculuğu ve iyi cins atları ile de tanınır.

Ali Cevad ise Suruç'dan şöyle söz eder:

Halep vilayetinin Urfa Sancağı'na bağlı ufak bir kasabadır. 1 nahiye ve 318 köyünde 20.488 nüfus barındıran kaza verimli topraklara sahiptir. Timur yıkımına uğradıktan sonra bir daha eski gelişmişlik düzeyini tutturamayan kazada, halı, kilim, seccade ve kıl çadır gibi yünlü ve kıllı dokumalar yaygın bir geçim kaynağı oluşturur. Suruç 1923'de ilçe olmuştur. (YURT Ans.,1982, s.7388)

2.4.8. Viranşehir İlçesi ve Tarihi

Yöre İ.Ö. 332'de Makedonya İmparatorluğu'na bağlandı. İ.Ö. 163'de Roma egemenliğine giren Viranşehir, İ.S. 660'da Hemdani Arapları'nca işgal edildi. 1258'de Hülagu, 1400'de Timur'ca ağır yıkıma uğratılan yöre, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Araplar ve Safaviler arasında el değiştirdikten sonra 1516'da Osmanlı topraklarına katıldı. 1792'den sonra Mardin kazası durumuna getirilen Viranşehir, 1924'te Urfa'ya bağlandı. (YURT Ans.,1982, s.7388)

BÖLÜM 3. ŞANLIURFA VE CİVARINDA YAŞAYAN TOPLULUKLAR

3.1. ŞANLIURFA'DA TÜRKMENLER

Şanlıurfa'ya Türkmenler değişik yollarla gelip yerleşmişlerdir. Urfa yöresindeki Türkmen boyları, Anadolu Selçukluları'nın 1318'de tarihe karışmasından sonra bağımsız davranmaya başladı. Çünkü 1071 Malazgirt Savaşı'ndan hemen sonra Türkmen boylarının bir kısmı yöreye yerleştirilmiş ve 1318'e kadar bir çok devletin egemenliği altında varlığını sürdürmeye çalışmışlardır.

1318'de Anadolu da kurulan sayısız beyliklerden biri olan Salim Bey ve Oğulları Aşireti, Urfa'da etkinlik sağladı. Ancak Timur'la birlikte Ankara Savaşı'na katılan Akkoyunlular'ın başı Karayülük Osman Bey, kendisine bağışlanan Diyarbakır yöresinde 1403'te Akkoyunlu Devleti'ni kurduktan sonra, Urfa'yı ele geçirdi.

Safaviler'in güç kazanmasıyla etkinliklerini yitiren Akkoyunlular, 1502'de aldıkları son yenilgiyle, tüm Doğu Anadolu'yu Safaviler'e bırakmak zorunda kaldılar. 1514'de Urfa'yı alan Şah İsmail komutasındaki Safavi güçleri, Yavuz Sultan Selim'ce yenilgiye uğratıldıktan sonra 1517'de Mardin Kalesi'ni ele geçiren Osmanlılar, aynı yıl Urfa'yı da tam anlamıyla topraklarına kattılar.

Urfa'daki Türkmenler'in çoğunluğu, Suruç, Siverek ve Birecik ile Urfa merkezde yaşamaktadırlar. Suruç ve Siverek'in Karacadağ sırtlarında yoğun olarak Karakeçili Türkmenleri yaşamaktadırlar. Karakeçili Türkmenlerin Urfa'ya Osmanlılar'ın topraklarına katılmasından sonra yerleştirildikleri belirtilmektedir. (YALMAN, 1987, s.510)

3.2. ŞANLIURFA'DA ARAPLAR

Şanlıurfa'ya Araplar'ın kesin olmamakla beraber (İ.Ö. 306)'da Selökid Krallığı adıyla anılan krallık döneminde, bir süre kaldıktan sonra Mısır egemenliğine girmiştir. Bu dönemden itibaren Araplar, Şanlıurfa bölgesine girmiş ve yaşamaya başlamışlardır.

Selökidler'in giderek zayıflaması sonucu Urfa yöresindeki etkilerinin azalmasını fırsat bilen yerel topluluklarda Aramiler'in önderi Karen, İ.Ö. 132'de Abgor Prenslığı'ni kurdu. Selökidler döneminde Şanlıurfa'da ağırlık kazanan Yunan kültürünün izlerini büyük ölçüde yok eden Aramiler, İ.Ö. 70'lerde Roma'nın bir ordusu durumuna gelen Selökidler'in tersine, bağımsızlıklarını kurdular.

Halife Ömer döneminde Urfa'yı ele geçiren İslam güçleri, 680'lerde Urfa, Harran ve Samsat'ı birleştirerek bir eyalet oluşturdular. İslam egemenliğinde bulunduğu süre içinde, açılan sulama kanallarıyla bereketli toprakları daha da verimli hale getirilen kent iyice zenginleşti. 750'de Emeviler'in Arap tahtından indirilmesiyle, Urfa yöresindeki Emevi halkı üzerinde büyük bir Abbasi baskısı başladı. Bu baskının doğal sonucu olan ayaklanmalar Harun El Reşid'in de başa geçmesine değin engellenemedi.

İ.S. 750'de Arap güçlerince işgal edilen yöre Arapların yoğun olarak yerleşmesine sebep oldu. Malazgirt Savaşı'na kadar özellikle Akçakale ve Harran'a yerleşmiş olan Araplar o tarihten günümüze kadar hala bu bilgede yoğun olarak yaşamaktadırlar. Suriye sınırında olması nedeniyle giriş ve çıkışlar günümüzde bile hala devam etmektedir.

Araplar, o günden bu güne bazı değer yargılarını kaybetmelerine rağmen, kültürel değerlerini gelenek ve göreneklerini, giyim kuşamlarını günümüze kadar yaşatabilmişlerdir.

3.3. ŞANLIURFA'DA KÜRTLER

Şanlıurfa'ya Kürtler'in ne zaman geldiklerine ilişkin kesin bir tarih olmamakla beraber, Şanlıurfa Sancağı'nın Halep vilayetine bağlı olduğu dönemde yoğun bir şekilde yörede yaşadıkları saptanmıştır. (YURT Ans., 1983, s. 7387-7388)

Bu dönemde Şanlıurfa'da Müslüman Türkler, Kürtler ve Araplar nüfusun çoğunluğunu teşkil etmekteydi. Özellikle Mezopotamya bölgesinde, o dönemlerde yaygın olarak yaşayan Kürtler'in henüz Müslüman olamadıkları; çoğunluğunun Yezidi, Süryani ve Zerdüşt oldukları saptanmıştır.

Şanlıurfa'da Kürtler Urfa merkez, Bozova, Hilvan, Suruç, Viranşehir ve Siverek'te yoğun olarak yaşamaktadırlar. Yöre kültürüne diğer topluluklar gibi kürtlerin de etkileri bulunmuştur. Geleneksel yapı ve aşiretsel bağlarla birbirlerine bağlı oldukları saptanan Kürtler, kültürel değerlerini günümüze kadar taşımışlardır.

Giyim-kuşam üzerindeki işleme ve motifler, Kürtler'in İslamiyet öncesindeki dinlerinin etkilerini ve işaretlerini taşır. İslamiyet'ten sonra da yöre kültürüne gerek giyim-kuşamda olsun gerekse diğer değerleriyle katkıda bulunarak Şanlıurfa kültürünün bir parçası olmuşlardır.

3.4. ŞANLIURFA'DA YAHUDİLER VE ERMENİLER

Şanlıurfa merkezinde yaşayan, ancak soy, dil, din olarak farklı olan diğer topluluklar Ermeniler ve Yahudiler'dir. Yerleşim tarihleri kesin bilinmemekle beraber 1600'lü yıllarda Urfa Sancağı'na bağlı 18 azınlık okulunun oluşu ve bunların çoğunluğunun Ermeni ve Yahudilere ait olduğu saptanmıştır.

Bu topluluklar Şanlıurfa'ya ticareti ve el sanatlarını getirmişlerdir. Bu yönleriyle Şanlıurfa kültüründe yer alan Yahudiler ve Ermenilerin yaşatmış oldukları kültürlerinin izleri günümüze kadar gelmiştir. Bu izlerin etkileri kadın giyiminde de görülmektedir.

Bu topluluklar Osmanlı döneminde azınlıklara tanınan haklardan fazlasıyla yararlanmışlardır. Fransız ve İngiliz işgalleri döneminde işgal devletlerine yardımcı olmuş ve Şanlıurfa'ya ihanet etmişlerdir. Şanlıurfa merkezde, Halfeti ve Hilvan'da hala Ermeni ve Yahudiler az miktarda da olsa yaşamaktadırlar.

3.5. DİĞER TOPLULUKLAR

Şanlıurfa'da yukarına belirtilmiş olan toplulukların dışında Farisiler, Süryaniler, bölgede yaşayan İran kökenli Acemler, Afganlılar gibi sayıları azda olsa çeşitli topluluklar yaşamaktadır. Bu toplulukların çeşitli yönlerden Şanlıurfa kültürüne etkileri vardır. Bu etkileri dilde, yaşam tarzında ve el sanatlarında görmek mümkündür.

BÖLÜM 4. ŞANLIURFA'DA KÜLTÜR ETKİLEŞİMLERİ

4.1. ŞANLIURFA VE CİVARINDAKİ TOPLULUKLAR

Şanlıurfa merkezinde ve civarındaki ilçeler ile köylerinde yaşayan topluluklar zamanla birbirleriyle kültür alış-verişinde bulunmuşlardır. Yaşam koşulları, gereksinimler, zorunluluklar, bütün bu insanların birbirlerine yaklaşımlarını kolaylaştırmıştır. Kendi içinde farklı kültür ve yaşam tarzına sahip olan binlerce insan, böylesi dar bir çevrede, doğal olarak aynı kültür potası içinde eriyerek, ortak bir yaratı sunmuşlardır.

Geçmişten günümüze kadar, Şanlıurfa'da özellikle birçok Türk, Kürt ve Arap aşireti yaşamaktadır. Bu aşiretlerin hepsinin; kendi içlerinde yaşam tarzları, kuralları, gelenek ve görenekleri olmasına rağmen, birbirleri ile yan yana yaşarken, huzursuz bir ortamda varlıklarını devam ettirebilmişlerdir. Kız alıp verme, kirvelik gibi bağlarla birer akraba durumuna bile gelmişlerdir.

Zaman zaman aşiretler arasında huzursuzluklar çıkmıştır. Bunlardan biri de kan davasıdır. Bu kan davaları diğer aşiret reislerinin araya girmeleriyle çözüm bulmaktadır. Kendi içlerinde kapalı olmakla beraber Şanlıurfa'ya bağlılıkları sınır tanımaz. Geleneksel yaşam tarzları, peygamberler şehri olan Şanlıurfa'ya bağlılıklarını daha da arttırmakta ve bir karış toprak için mücadeleye hazır beklemektedirler.

Şanlıurfa'daki ilçelerin birbirlerinden farklı birçok yönü olmasına rağmen zamanla kültürel etkileşimler daha da hızlanmıştır. Bugün Şanlıurfa merkezde bütün ilçelerden merkeze yerleşen insanlar olmakla beraber, ilçeden ilçeye yerleşim de, kültürel etkileşim ve etkilenmeyi hızlandırmıştır.

Bundan dolayı; Şanlıurfa'nın doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine bir çok ortak kültürel değeri bulmak ve hala yaşandığına görmek mümkündür.

4.2. ŞANLIURFA DIŞINDAKİ TOPLULUKLAR

Şanlıurfa ve civarındaki topluluklar nasıl birbirlerini etkilemişlerse; Şanlıurfa dışındaki topluluklar da kültür bakımından, bölgeyi çeşitli yönlerden etkilemişlerdir.

Şanlıurfa'nın Suriye sınırındaki Akçakale ve Harran bölgesi birbirleri ile etkileşim içine girmişlerdir. Özellikle Misak-ı Milli sınırları çizilmeden önce birçok Arap bu bölgede kalırken, Kerkük dolaylarında da Türkmen'ler kalmışlardır. Türkmenler sınırın diğer bölgesiyle etkileşim içine girerken Araplar da bu bölgeyi etkilemişlerdir. Bu bölgede yaşayan insanların birçok akrabası hala özellikle Halep ve Şam'da yaşamaktadır. Bu yüzden de bölgeler arası kız alıp-vermelerin oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir.

Dolayısıyla evlenmeler, sosyal yaşam, gelenek ve görenekler, giyim-kuşam etkileşimleri çok net bir şekilde görülmektedir. Bu özelliği Şanlıurfa Halk Oyunlarında da görmek mümkündür. Örneğin; "Abravi" (Avravi), "Sosseh" gibi.. Bölgenin kültürüne en fazla bölge sınırlarında yaşayan Kürt, Arap ve Türkmen topluluklarının etkileri olmuştur. Bunların yanısıra bölgenin İpek Yolu üzerinde olmasından dolayı da kültür etkileşimlerine zemin hazırlamıştır.

Genel olarak; Şanlıurfa merkezi ve civarında yaşayan toplulukların kültürlerinin etkileri kadar, Şanlıurfa dışında yaşamış ve yaşamakta olan Anadolu, Orta Asya, Kafkasya, Horasan, Arabistan ve Muhacir kültürlerinin de bölgede etkili olduğunu söylemek mümkündür.

BÖLÜM 5. ŞANLIURFA FOLKLORU'NUN TARİHÇESİ VE GÜNÜMÜZE KADAR YAPILAN DERLEME ÇALIŞMALARI

5.1. TARİHÇESİ

Yerleşim merkezi olarak milattan önceki dönemlere uzanan bir tarihe sahip olan Şanlıurfa, folklor yönünden de aynı tarihlere kadar uzanan bir seyir takip eder. Bugün engin ve derin bir folklor hazinesi durumunda olan Şanlıurfa'da yapılacak kazılar, Şanlıurfa folklorunun tarihi hakkında daha ayrıntılı bilgiler vereceği gibi, şu andaki folklor ürünlerinede farklı bir boyut getirecektir.

Şanlıurfa'ya bağlı Sultantepe köyünde yapılmış olan kazılarda Gılgamış Destanları'na ait parçalar bulunmuştur. Ayrıca Eyyubiye Mahallesi'nde yapılmış olan kazıda sihirli Musikişinas Orfeus ve onu dinleyen kuşlar, aslanlar, geyikler ve melekler mozaiki bulunmuştur. Miladi 168 senesinde Odessa'da dünyaya gelen Bar Daişan, 222 senesinde ölmüştür.

Büyük bir din filozofu, aynı zamanda bir şair ve kuvvetli bir sportmen olduğu bilinir. Ayrıca musikiye'de çok düşkün olan Bar Daişan, musikişinas oğlunun adını da ahenk anlamına gelen Harmonios koymuştur. Mersiyeler yazan Daişan, bunları besteler veya bestelettirirdi. Bar Daişan dini ayin ile musikiyi birleştiren ilk fikir ve sanat adamı olarak Şanlıurfa tarihinde yer almaktadır.

Dünyanın ilk üniversitesi olarak bilinen Harran Üniversitesi şu anda Şanlıurfa'ya 30 km. uzaklıktadır. Bu üniversite sayesinde, tarihte bu yöre kültür ve sanat merkezi halşine gelmiştir. Bunda Şanlıurfa'nın tarihi İpek Yolu'nun kesiştiği yerde bulunmasının da önemi büyüktür.

Şanlıurfa'da yetişen en büyük musikişinaslardan biri de Zeriab'dır. Bağdat'da Abbasî Halifelerinin sarayından Harun El Reşid Mamun zamanında vazife gördükten sonra, İspanya'nın Kordava şehrine halife Abdurrahman'ın sarayına baş musikişinas olarak gönderilmiştir. Zeriab, Kordava'da kurduğu konservatuar'da Endülüs Musikisinin temelini atmış, Arap ve İspanyol musikisinede tesir etmiştir. Ayrıca büyük musikişinas Zeriab'ın ud musiki aletine beşinci teli ilave ettiği bilinmektedir.

7. yy. ortalarında yeni bir güç olarak ortaya çıkan İslamiyetin, etkilerini duyurduğu bölgelerden biride Şanlıurfa olmuştur. Halife Hz. Ömer döneminde, Araplar nüfus yerleştirmek için yöreyi ele geçirmişlerdir. Bu dönemlerden başlamak üzere İslamiyetin Şanlıurfa folkloru üzerinde büyük etkileri olmuştur.

9. yy ortalarında Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun gelişmesi sırasında bölgeye Türkler'in yerleştikleri görölmekteyse de, esas itibariyle yöre Türkler'in hakimiyetine 1146 tarihinde geçerek bu tarihten sonra yöre hızlı bir Türkleşme sürecine girmiştir.

Bu dönemden sonra Şanlıurfa folkloru'da yeni bir nefes ve tavır kazanmıştır. İslamiyetle Türklüğün kaynaşması neticesi, bugünkü folklorumuzun temelleri atılmıştır. Bu gün musikimiz ve Halk musikimizin temeli olan dini musikimiz işte bu sentezin neticesinde meydana çıkmıştır.

Daha sonraları Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Safaviler egemenliği altında kalan bölge, 1517 yılında Osmanlıların egemenliğine girmiştir. 1518 yılında Şanlıurfa'da 6 haman, 24 kervansaray, bir bedesten ve bir de

darphane varmış. Gezginlerin yazdıklarına göre 16.yy. ortalarında Şanlıurfa surla çevrili, el sanatları gelişmiş, canlı ve büyük bir kentti. 17 Şubat 1648-05 Şubat 1947 tarihleri arasında Şanlıurfa'yı ziyaret eden Evliya Çelebi kentte 2600 ev, 22 cami (mescid), 3 medrese, 8 hamam, 5 han, 2 bedesten olduğunu yazmaktadır. Kervan yollarıyla Halep ve Diyarbakıra bağlanan Şanlıurfa'nın ticari yaşantısı yanında kültür ve sanat hayatı da canlıymış.

19.yy.'da Şanlıurfa, siyasal açıdan durgun bir dönem geçirmiştir. Tanzimat'la başlayan yenileşme hareketinin Şanlıurfa'ya etkisi sınırlı olmuştur. Toplumsal değişme sürecini Türkiye geleninde hızlandığı 1950'de Şanlıurfa'da büyük değişiklikler olmamıştır.

1960'dan sonra kültür değişmesinin hızlanması ve büyük toprak parçalarının miras yoluyla parçalanması neticesinde köyden kente göçler hızlanmış ve bunun tabii sonucu olarak da gecekondulu alanları çoğalmıştır.

5.2. GÜNÜMÜZE KADAR YAPILAN DERLEME ÇALIŞMALARI

Şanlıurfa'da ilk derleme çalışması olarak seyahatnameler sayılabilir. Şanlıurfa'ya seyahati sırasında gördüğü yerleri, örf adetleri, giyim-kuşamı anlatması bakımından "Evliya Çelebi Seyahatnamesi" önemli bir belgedir.

Ayrıca 1903 "Maarif Salnamesi" önemli belgelerden bir diğeridir. Bu salnamede Şanlıurfa'ya ait örf, adet, gelenek ve folklorundan örnekler vardır.

Cumhuriyet dönemine ait derleme çalışmalarının ilki ise İstanbul Belediye Konservatuarı'nın 31 Temmuz 1926 tarihinde Yusuf Ziya Demircioğlu başkanlığında gerçekleştirilmiştir. Bu derleme çalışmasına Yusuf Ziya Demircioğlu ile birlikte Rauf Yekta, Dürri ve Ekrem Besim Bey'ler de iştirak etmişlerdir. Bu bölgeden toplanan türkülerin nota ve sözleri "Anadolu Halk Şarkıları" adı altında 3 cilt olarak yayınlanmıştır.

İkinci önemli derleme çalışması ise Muzaffer Sarısözen başkanlığındaki bir heyet tarafından 1938 yılında gerçekleştirilmiştir. Derlenen türküler taş plaklara kaydedilmiş, bir kısmı da radyo arşivine kazandırılmıştır. İlgili bantlar HAGEM (daha önceki adı MİFAD) arşivinde bulunmaktadır.

Bu tarihten sonra Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun "Urfa Ağzı" adıyla bastırmış olduğu kitabı yer alır.

Yine aynı yıllarda Mithat Atakurt'un "Urfa Folklorundan Bir Demet" isimli folklorla ilgili bir çalışması yayınlanmıştır.

Bir süre sonra Fatih Yükselmiş'in "Şanlıurfa Türkü ve Manileri" adlı bir kitapçığı yayınlanmıştır.

Mehmet Özbek "Folklorumuz ve Türkülerimiz" isimli eserinde Şanlıurfa yöresine ait birçok türküye yer vermiştir.

Yine Mehmet Özbek, İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü mezuniyet tezi olarak "Urfa Ağzı ve Grameri" adıyla masal ve hikaye konularında birçok derleme yapmıştır.

Emin Ergin Şanlıurfa folkloru üzerine çeşitli derlemeler yaparak bazılarını da yayınlamıştır. Yayınladığı eserler şunlardır; "Düğün", "Mani ve Hoyratlar", "Urfa Ağzı Sözlüğü" ve "Şanlıurfa Bibliyografyası"dır.

Adil Saraç'ın "Atasözleri ve Deyimler", Bedri Alpay'ın "Şanlıurfa Şairleri", Mahmut Karakaş'ın "Şanlıurfa Kitabeleri", Naci İpek'in "İlimiz Şanlıurfa", Atilla Maraş'ın "Şanlıurfa" isimli kitapları birer derleme çalışması niteliğindedir.

Şafak, Güneydoğu ve Hizmet mahalli gazeteleri ile Nabi, Aynzeliha, Haran gibi dergilerde Şanlıurfa folkloruna hizmet etmişlerdir.

Bir çok tez çalışması da Şanlıurfa folkloruna hizmet niteliğindedir. Mahmut Kaplan'ın "Şanlıurfa'nın Manevi Yapısı", Ömer Kayısı'nın "Şanlıurfa Folklorunda Köy Seyirlik Oyunları" tezi aynı zamanda Güneydoğu gazetesinde de yayınlanmıştır.

Osman Güzelgöz "Şanlıurfa Türküleri ve Türkü Hikayeleri" ve "Şanlıurfa Çocuk Oyunları" üzerine derleme yapmış ve Güneydoğu gazetesinde yayınlanmıştır.

Bir çok folklorcunun da gazete ve dergilerde Şanlıurfa folkloruna derlemelerine makaleleriyle de hizmeti olmuştur.

Şanlıurfa'da yapılan derleme çalışmalarından en önemlisi Yaşar Doruk başkanlığında HAGEM tarafından yapılanıdır. Bu çalışmada Mahmut Güzelgöz, Bakır Yurtsever, Abdullah Balak, Mehmet Karakaş, Ahmet Alaybey'den derlenen türküler, maniler ve hikayeler bantlara kaydedilerek, bu çalışma ile ilgili "Şanlıurfa'dan Derlenen Türküler" isimli bir kitap yayınlanmıştır.

Mehmet Özbek, Nail Tan ve Yaşar Doruk'un hazırladıkları ve Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğüne yayınlanan 1 ve 2 nolu kitapçıklarda "Şanlıurfa Hüseyini Gezinti, Divan Ayağı ve Dörtlü Değenek Oyunu"nın notaları yayınlanmıştır. (AKBIYIK,1990, s.59-62.)

Son olarak Şanlıurfa için hazırlanan 1967-1973 ve 1988 il yıllıkları ile Turizm Envanterleri derleme çalışması olarak sayılabilir.

BÖLÜM 6. GİYİM-KUŞAM'A GENEL BAKIŞ

İnsanların giydikleri ve takındıkları şeyler renkleri ve biçimleri ile, toplumsal ya da ulusal kültürü dışa yansıtan en belirgin ölçütlerden biridir.

Öyle ki; kimi durumlarda kişilerin salt giyim ve kuşamlarına bakarak onların hangi toplumdan olduklarını kestirmek olanağı vardır. Çok değişik toplumlardan akan bireyler, bir araya geldiklerinde fiziksel görünüşleri dışındaki farklar ancak ulusal giysilerini giydiklerinde belirginleşir.

Günümüzde çok büyük boyutlara varan kültür alışverişi ve “Moda” nedeniyle, giyim-kuşamda da bir benzerlik, bir yalınlaşma meydana gelekte ise de, yerel ya da ulusal giysiler yine de önemlerini ve etkilerini korumaktadır.

Sayıları gittikçe artan ulusal ve uluslararası şenlik ve festivallerde otantik yöresel kıyafetler giyilmektedir. Moda pazarlarında da eski giysileri yansıtan esintilere ağırlık verilmektedir.

6.1. GİYİM-KUŞAMI ETKİLEYEN ETKENLER

Bütün diğer kültürel öğeler gibi, giyim-kuşam da kültürü oluşturan öğelerin başında gelir. Ancak kültürün her alanında olduğu gibi giyimde de toplumsallığı veya ulusallığı belirleyen ve değişimleri sağlayan bazı temel etkenler vardır. Bunlar 7 madde de toplanabilir.

6.1.1. Korunma İçgüdüsü

İnsanoğlunun giyinme gereksinimi, kabul etmek gerekir ki, vücudunu ya da vücudunun duyarlı yerlerini korumak, saklamak içgüdüsü ve istağıyla başlamıştır. Bunun için de çevresinden kolaylıkla sağlayabileceği bir maddeyi kullanmıştır. Bunun bir bitki yaprağı olamsıda doğaldır.

Ancak efsanenin ve dinsel anlatının, ilk örtünme ya da giyinmenin incir yaprağı ile yapıldığı yolundaki kaydını doğrulayacak herhangi bir belgeye veya işarete sahip bulunulmamaktadır.

Eğer giyinmeye, vücudunu saklamaya karar veren ilk insan, çevresinde incir ağacı değil de hurma ya da palmiye bulmuş olsaydı, onun bunlardan birini kullanarak örtünmesini düşünmek mümkündür.

Her ne kadar çağımızda bazı Avusturalya ve Afrika kabileleri dünyaya çıplak geldiklerini öne sürerek eskiden olduğu gibi çıplak geziyorlarsa da bunların sayısı giderek azalmaktadır. Öte yandan zaman zaman bir moda olarak ortaya çıkan ve daha çok kendini bayan giyiminde ortaya koyan çıplaklık, moda olan herşey gibi; geçici bir nitelik taşımaktadır. (TURAN,1994.s.202)

6.1.2. Doğa Koşullarına Uyma

Doğanın vazgeçilmez parçası olan insan, giyinip kuşanırken de doğanın koşullarına uymak zorunda kalmıştır. Doğanın acımasız koşulları baştan beri giyim-kuşamı farklı şekillerde etkilemiştir. Bu etkileme hala devam etmektedir.

Üzerinde yaşanan yeryüzü kesiminin coğrafi konumu; yani dağ, ova, yayla ya da çöl olup olmadığı giyim-kuşamı birinci derecede etkilemiştir.

İkincisi ise iklimdeki farklılıklardır. İklim koşulları yörenin, yeryüzü küresindeki konumuna, ekvatora ya da kutuplara yakınlığına göre büyük farklar gösterdiği gibi, her yerleşim bölgesinde mevsimlere göre de değişmektedir.

İnsanoğlu, sıcaklığın ve kum fırtınalarının hüküm sürdüğü çöl bölgelerinde, bol yağışlı yörelerde ya da dağlık yerlerde yaşayanlar gibi giyinmek gereksinimi duymamıştır. İstese bile öyle giyinememiştir. (TURAN, 1994, s.203)

Bunun dışında gerek kentlerde, gerekse kırsal kesimlerde yaşayanlar, hem coğrafyanın, hem de iklim değişikliklerine göre giyinmek gereğini duymuşlardır.

6.1.3. Dinsel ya da Felsefi İnançlar

Dinsel ya da felsefi inançlar çoğu zaman giyimi belirlemiş veya sınırlamıştır. Bu tür inançların, onu paylaştanların giyim-kuşamlarını başlıca Oüç yönden etkilemesi söz konusudur.

Öncelikle, her dilde Tanrı ile kulları arasında aracılık eden ya da tapınmaları, ibadetleri yöneten kişilerin, özel deyimle din adamları ya da rahiplerin özel giyim-kuşamları vardır.

Bu giysiler, din adamlarının kolayca tapınmalarına yaradığı gibi, onlara bir ayrıcalık, bir üstünlük de sağlar. Bu özel giysiler yalnız dinlere göre değil, aynı bir din içindeki mezhep ve tarikatlara, onların temsilcilerinin derecelerine göre de farklılık gösterir

Şamanizmdeki Kamlarla, Budist rahiplerin, Hristiyan papazların ve Müslüman din adamlarının giyimleri, daha ilk bakışta bir birinden ayrılır. Bunun gibi Mevlevilikte Çelebilerle Bektaşî Babalarının giyimleri de aynı değildir.

Dinlerin giyim-kuşam üzerindeki bir başka etkisi, içerik yönünden daha derin, kapsam yönünden de daha geniş olup doğrudan doğruya ona bağlı olan bireyler üzerinde görülmektedir. Kimi dinler, kutsal kitapları ya da temel kuralları ile, ona taraftar olanların giyinmelerini etkileyen hükümler içermektedir.

Örneğin, Budizm'de deriden yapılmış elbise giymek yasaklanmıştır. Bu nedenle giysilerin bitkisel dokumalardan yapılması gerekir. İslamiyette, farklı yorumlara ve uygulamalara yol açmış olsa da, Kur'an da bu tür etkinin belirgin örneklerinden biridir.

Öte yandan her dinde bireylerin, ibadet sırasında giyim-kuşam bakımından uymaları gereken kimi kurallar, yöntemler olmuştur. Belirli bir davranış birliğini zorunlu kılan felsefi inançlarda da durum aynıdır. (TURAN, 1994, s.203)

Dinsel veya felsefi inançların, giyim konusunda son etkisi ise dinin ya da felsefenin temel inançlarından değil de onun mensupları içerisinde ün yapmış temsilcilerin, din bilgilerinin kişisel yorumlarından ve görüşlerinden kaynaklanmaktadır.

Örneğin; 16.yy.'ın ünlü Şeyhülislam'lardan Ebussuut, devlet büyüklerinin (rical), saf ipek elbise giymelerini, saf ibrişimdem yapılmış ya da ipek ve gümüş tel atılmış kuşak kuşanmalarını helal bulmuyor; yani dine aykırı görüyordu. O dönemde Yahudiler'in giydikleri şapkayı giyecek Müslüman ise, küfür işlemiş olacağını, tanrıyı ve İslamiyeti yadsımış duruma düşeceğini öne sürüyordu.

6.1.4. Yapılan İşe Uygunluk Sağlama

Bireyin toplum içerisinde üstlendiği görev ve işten dolayı, giyimini belirlemesi bir zorunluluk teşkil etmektedir. Tarımla ve toprakla uğraşan çiftçilerimizin giydiği kıyafetler ile bir at binicisinin giydiği kıyafetler birbirinden farklıdır. Devlet memuru ile balıkçının kıyafeti de birbirinden farklılıklar gösterir. Bu farklılıklar yapılan işte verimin artması ve o işi yapan kişinin rahat çalışabilmesi için ortaya çıkmış kıyafetlerdir.

Toplumsal yaşamda iş bölümü arttıkça giyim-kuşamda, mesleklere göre belirli biçimler ve ölçütler oluşmuş, bu da "üniforma" denen tek tip giysileri ortaya çıkarmıştır.

Üniformalar aslında devlet organlarında, yetkili yöneticilerle saptandığı halde böylesi bir mesleğe veya alana giren kişi, önceden belirlenmiş olan o kıyafeti kabullenmek durumunda kalmaktadır. Önceleri askerlikteki sınıf ve rütbeleri, asalet gibi sınıf farklarını belirleyen üniforma, toplumsal gelişme ve örgütlenme daha da çeşitlenmekte ve yaygınlaşmaktadır. (TURAN, 1994, s.204)

Osmanlı İmparatorluğu zamanında yalnız ordu mensupları için bir kıyafet zorunluluğu getirilmemiş, bütün saray hizmetlileri, bilginler sınıfı ve öteki görevliler içinde, başlıktan ayakkabıya varıcaya kadar tüm üst giysiler ayrıntılarıyla saptanmıştır.

Günümüzde ise meslek gruplarına ve mensuplarına baktığımız zaman giyim-kuşam, insanları direkt etkilemiş ve farlılıklar ortaya koymuştur.

6.1.5. Yönetimsel Düzenlemeler

Üniformaları saptayan yönetim organları ve siyasal iktidarlar, zaman zaman politik, dinsel ya da ekonomik nedenlerle giyim-kuşamla ilgili düzenlemelerde başvurmaktadırlar. Çağın ve rejimin özelliklerine göre bu düzenlemeler buyruk, ferman, yasa, tüzük ya da yönetmeliklerle sağlanmaktadır. Eski terimle "mevzuat" adı verilen bu sözlü ya da çoğu kez yazılı olan bağlayıcı hükümlerin giyim-kuşamı yasakladığı gibi zorunlu hale getirdiğide bilinmektedir.

İslam devletlerinde, daha Halife Ömer zamanında Müslüman olmayan tebaanın Müslümanlar'dan ayırt edici bir giysi giymeleri ya da belirli bir işaret taşımaları öngörülmüştü. Türk tarihinde de eski dönemler için dinlere göre ayrı ayrı giyimler söz konusu olmasa bile Selçuklulardan başlayarak böylesi ayrımlara gidildiği bilinmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu ayırım, daha da belirginleşmiş, "zımmi" denen, yani devletin güveni altına kabul edilen Müslüman olmayan tebaa'nın, giyim-kuşamda Müslüman gibi görünmesine büyük önem

verilmiştir. Bu amaçla da zaman zaman yayımlanan fermenlar, çıkartılan Divan kararları, yani hükümlerle, başa sarılaca tülbentten ayağa giyilen papuca değin, Müslüman olmayanların giyecekleri şeyler, renk, kalite, biçim hatta uzunluk kısalık akımından birbirinden ayrı tutulmuştur.

Örneğin daha 14.yy. sonlarında, Müslümanlar külahlarına beyaz tülbent sararlarken, Rumların mor ya da mavi, Yahudilerin ise sarı renkte şerit takmaları zorunlu kılınmıştı. Böylece Müslüman olmayan kişiler ayırt edilmiştir.

1731 Martında çıkarılan bir fermenla, Müslüman erkeklerin sırmalı elbise giymelerinin yasaklanması bunun bir örneğidir. 18.yy. sonlarında ise Müslümanların giyecekleri kürkleri, onların sosyal tabakalarına göre sınıflandırılmış kadınların saç ve tuvaletlerine bile kısıtlamalar getirmiştir.

Bu yüzdendir ki o dönemde İstanbul'da yaşayan M. D'ohsson, imparatorlukta bir kıyafet birliğinin bulunmadığını belirtirken, bu farkın zevk ve modadan değil, doğrudan doğruya çeşitli durumdaki insanların birbirlerinden ayrılması için konan kaidelerden ileri geldiğini belirtmiştir.

Bununla birlikte, yönetimlerin giyim-kuşam konusundaki düzenlemelerine ait en çarpıcı örnek, kuşkusuz ki, 2. Mahmut'un 1828'de yeni kurduğu ordunun mensuplarına fes giymeyi zorunlu tutmasıdır.

Aradan yaklaşık bir yy. geçtikten sonra Atatürk, fes ve kalpak yerine şapka giyilmesini yine bir yasal düzenleme ile zorunlu kılmıştır (25 Kasım 1925 tarih ve 671 sayılı şapka iktisası hakkında kanun). (TURAN, 1994, s.205-206)

Söz konusu yasaların dışında, devlet görevlileri ve öğrenciler için yönetimlerce çıkartılan yönetmelikler de, ilgili olduğu kesimin giyim-kuşamını belirlemekte etken olmaktadır.

1988-89'ların Türkiye'sinde yaşandığı gibi, üniversitelerde kız öğrencilerin türban takıp takmamaları ise, toplumdaki değişik yorum ve değerlendirmelerin, bir baş örtüsünün nasıl büyük bir sorun yarattığına gösteren tipik bir örnektir.

6.1.6. Ekonomik Koşullar

Giyim-kuşam ancak bireyin harcayacağı zaman, emek ya da para ile sağlanabilen bir eylemdir. Bu nedenle ekonomik koşullar kullanılan, satın alınan malzemenin ve giysinin seçiminde çok büyük bir etken olmaktadır. Burada toplumun ekonomik düzeyi ile bireyin mal varlığı ayrı ayrı iki etken olarak belirlemektedir. Kişi ne denli varlıklı olursa olsun, kimi kez istediği giyim eşyasını yaşadığı yerden sağlayamayabilir.

Devletler, yönetimler ekonomik nedenlerle söz konusu malların üretimine, dışarıdan getirilmesine, hatta kullanımına kısıtlamalar ya da yasaklamalar getirebilirler. Bunun dışında asıl önemlisi, kişinin giyinmek için ödemesi gereken parayı sağlayacak ekonomik güçte olup olmadığıdır.

6.1.7. Psikolojik Eğilimler-Moda

Psikolojik etkenler grubunda toplayabileceğimiz bazı nedenler, kültürün öğelerinden biri olan giyim-kuşamın oluşmasında rol oynamaktadır. Burada herşeyden önce bireyin, güzel, uzun, ince görünmek, varlıklı bir kişi izlenimini doğurmak ya da etrafına güçlü görünmek ya da korku saçmak gibi kişisel yapısı etken olmaktadır. Kişi, isteklerine ve eğilimlerindeki değişikliklere göre malzeme, renk ve biçim olarak çok farklı biçimlerde giyinmekte ve takınmaktadır.

Toplumda geçerli olan görgü kuralları da bireyi, bilinç altı bir dürtü ile giyim-kuşamına dikkat etmeye yöneltmektedir. Bayramlarda, törenlerde giyime gerekli özeni göstermek geleneksel yollarla edinilmiş davranış biçimidir; spor yaparken giyilen giysilerle dışarıda dolaşmamak, kamuya açık yerlerde bulunurken yadırganmayacak bir görünümde olmak hep görgü ve gelenek yollarıyla edinilen davranışlardandır.

Bununla birlikte psikolojik etkenler arasında en büyük payı, moda almaktadır. Çağımızda kitle iletişim araçlarındaki büyük gelişmenin sonucunda, moda diye adlandırılan giyim-kuşamdaki değişiklikler de çok büyük bir hızla her ülkeye, her kesime yayılmakta ve ona uyulmaktadır. Öyle ki yeni moda yalnızca büyük kentlerde ve varlıklı kesimlerde değil, küçük yerleşim bölgelerinde de etkisini göstermektedir.

Ayrıca, yakın yıllara kadar moda dünyası genelde kadınları ilgilendirirken, şimdilerde erkek giyimleri de modadan pay almaya başlamıştır. Giyimde konfeksiyon denen hazır giysilerin artışı da modanın izlenmesini kolaylaştırmaktadır.

BÖLÜM 7. ŞANLIURFA'DA GEÇMİŞTEN-GÜNÜMÜZE GİYİM-KUŞAM

7.1. İKLİMİN YÖRE GİYİM-KUŞAMINA ETKİSİ

Şanlıurfa'nın iklimi, yazları sıcak ve kuraktır; kışları ise soğuk ve karlı geçer. Bu iklim şartları, yöre insanının giyim-kuşamını direkt etkilemiştir. Düz ve ova kesiminde yerleşen insanlar, doğal şartlara uygun giyinmek zorunda kalmışlardır.

Kışları çok soğuk olduğu için, kadın ve erkek giyimleri, çok parçadan oluşan, kalın giysilerden oluşmuştur. Bölgenin iklimi yazları sıcak ve kurak olmasına rağmen, genekselle ve dinsel yapının etkisiyle, giyim-kuşam kışın giyilen kostümlere yakındır.

Hatta yazın kuru sığana rağmen; kadın ve erkeklerin başları kapalıdır. Tarlada çalışırken bile, başlarına kadınlar "tölbent"ya da "kofî", erkekler ise beyaz ya da siyah-beyaz benekli "cemadani" (kefi) bağlarlar.

Karacadağ sırtında, Siverek ve nahiyelerinde iklim daha acımasızdır. Yeşillikten yoksun bu kıraç bölgede, kadın ve erkekler diğer bölgelere göre daha kalın giyinirler.

7.2. COĞRAFİ ŞARTLARIN YÖRE GİYİM-KUŞAMINA ETKİSİ

Şanlıurfa 37.8 kuzey enlem ve 38. 46. doğu boylamındadır. Ceylanpınar'ın doğusunda aşağı Hümerra Köyü ile en batısı olan Halfeti ilçesi arasında 2 derece 30 dakikalık meridyen farkı vardır.

Şanlıurfa, doğuda Mardin, batıda Gaziantep, kuzey batıda Adıyaman, kuzey doğuda ise Diyarbakır illeri ile çevrilidir. Güneyinde ise 1926 yılında yapılan Ankara Antlaşması ile çizilmiş bulunan Suriye sınırı uzanmaktadır.

Şanlıurfa'nın coğrafi konumdan doğan özellikleri nedeniyle, uzun süre başka devletler ve ülkelerle bağlantılar, etkileşimler kurmuştur. Dolayısıyla ilin giyim-kuşamı bu etkileşim izlerini de taşımıştır.

İlk ve orta çağlarda eski uygarlık merkezlerinden olan Mezopotamya ve Arap ülkeleri ile Avrupa arasındaki bazı yollar Şanlıurfa üzerinden geçtiği için yöre giyim-kuşamı, bu yollardan geçen insanlardan da izler taşımaktadır.

Şanlıurfa ili güney doğu Toroslar'ın orta kısmının güney etekleri üzerindedir. İlin kuzeyinde yer alan dağlar ve yüksek tepeler güneye doğru alçalır. Bu bölgelerdeki değişim, giyim-kuşamda özellikle ayağa giyilenleri etkilemiştir.

Dağlık kesimlerde ayağa giyilenler; erkeklerde "çarık", kadınlarda "kotik", "soko" isimlerini alırlar. Güney yarıda bulunan ovalardaki insanlar (Harran, Viranşehir, Suruç) bu coğrafi şartlara uygun olarak giyinmişlerdir. Ayağa "yemeni", bel altına, bel üstüne ve başa daha ince kumaştan yapılan ova kıyafetleri kullanılmıştır.

7.3. ŞANLIURFA KADIN-ERKEK GİYİM-KUŞAMINA GENEL BAKIŞ

Bu bölümde daha çok 18. ve 19. yy.'da Şanlıurfa'da giyilen kadın-erkek giyim-kuşamı üzerinde durulacaktır. Belirtilen yy.'larda giyim-kuşam ile ilgili yazılı kaynakların azlığından dolayı, bu bölüm daha çok resimlerle anlatılmaya çalışılmıştır.

Resim 1’de tahterevalli önünde duran erkeklerin, baştan ayağa giyim-kuşamları görülmektedir.

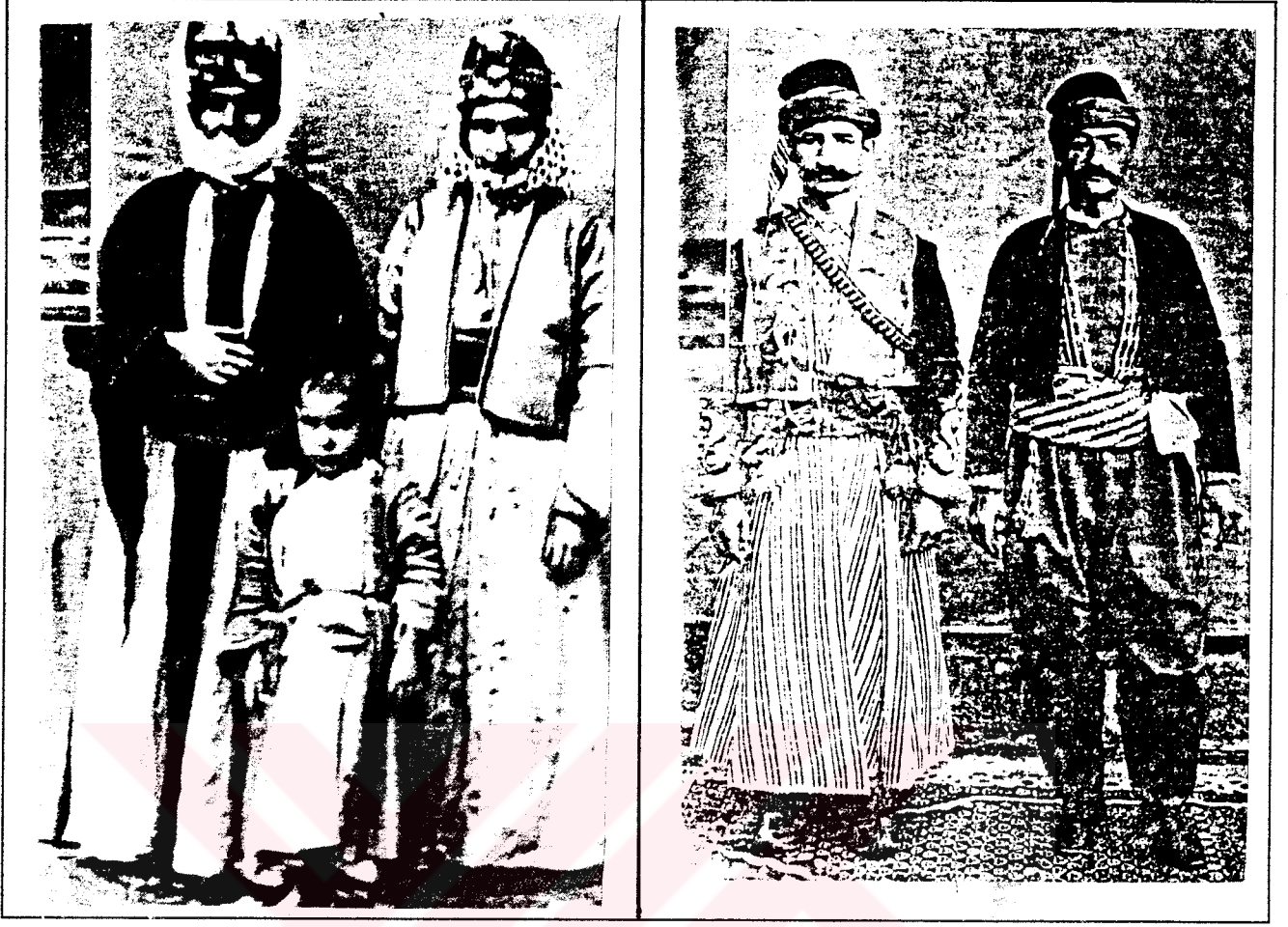

Resim 1

Resim 2’de Suruç ilçesinde çekilmiş, ilçe halkından iki kadın ve çocuğun giyim-kuşamı görülmektedir. 19. yy. başlarında çekilen bu resimdeki giyim-kuşam günümüzde de oldukça yaygın bir şekilde, bölge halkı tarafından kullanılmaktadır.

Resim 3’te görünen, iki erkeğe ait olan giyim-kuşam, yakın zamana kadar bilinen ve şu anda bölgede kullanılan giyim-kuşamdan oldukça farklıdır.

Her iki erkeğin baş bağlamaları, gövdeye giyilenler ve bunlar üzerindeki işlemler, bele giyilenler, bel altına giyilenler ve ayağa giyilenler; günümüz Yörük kıyafetlerine büyük bir benzerlik göstermektedir.

Resim 2 ve 3

Resim 4'te görülen yine aynı tarihlerde çekilmiş iki kadın giyim-kuşamı günümüz giyim-kuşamından farklı olarak oldukça zengin ve teferruatlıdır.

Başa giyilenler ve baş bağlamaları günümüzde özellikle Viranşehir ve Karakeçili taraflarında benzer haliyle giyilmektedir. Gövdeye, bele ve bel altına giyilenler çok ağır kumaşlardan ve orjinal gümüş kemerlerden meydana gelmiştir.

Soldaki kadının üstünde bulunan uzun aba (sako) ve kemerin şekli, bir aşiret kadını olma ihtimalini yükseltiyor. Çünkü günümüzde de benzer aba daha kısa haliyle belirtilen bölgelerde özellikle Karacadağ bölgesinde giyilmektedir.

Resim 4

Resim 5'de görülen delikanlı ve yaşı erkek giyim-kuşamı günümüzdeki giyim-kuşamdan oldukça farklı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bu giyim-kuşamın tamamıyla günümüz Arap giyim-kuşamına benzerliği bizleri şaşırtmaktadır.

Başa, bele ve bel altına giyilenler tamamem Arap kültürünü yansıtmaktadır. Yaşı erkeğin üstüne giydiği aba, daha çok bir pelerin havasında olup, ayağa giyilen çizmeler ve bele bağlananların zenginliği sınır ülke kültürlerinin hepsinin özelliğini içinde toplamıştır.

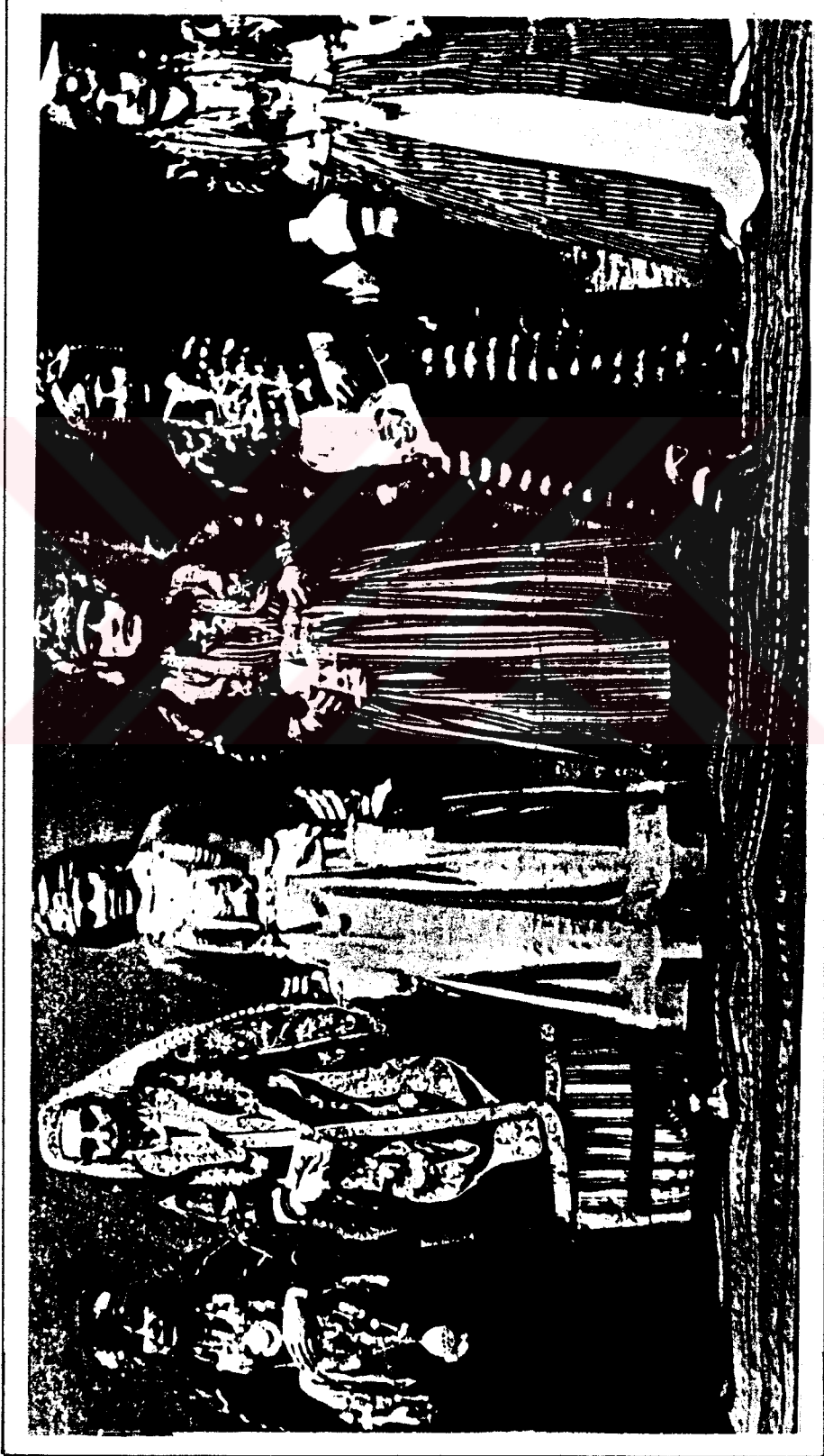
Resim 5

Resim 6'daki altı kadının giyim-kuşamı birbirinden oldukça farklı özellikler taşımaktadır.

Soldan birinci kadının giydiği kıyafet, günümüz Karacadağ bölgesindeki giyim-kuşam özelliklerini taşımaktadır. Bu kıyafet, Karacadağ kadın giyim-kuşamından, özellikle kullanılan takılardan dolayı daha zengin ve çeşitli bir görünüm sergilemektedir.

İkinci kadının giyim-kuşamı, üst giyimde kullanılmış olan işlemlerde görüldüğü üzere, bölge giyim-kuşamından uzak özellikler taşımaktadır.

Diğer dört kadının giyim-kuşamı birbirlerinden farklı özellikler taşımakta ve birbirlerine hiç benzememektedirler. Özellikle soldan dördüncü kadının giyim-kuşamı, zeybek giysilerine ait çizgiler taşımaktadır. Diğer iki kadının giyim-kuşamı Suruç'ta giyilen kız giyim-kuşamına benzemektedir.

Resim 6

Resim 7

Resim 7’de görünen kadın ve erkeğe ait olan giyim-kuşam Bozova ve Hilvan giyim-kuşamına yakın olmakla beraber, bel ve baş giyimindeki zenginlik dikkat çekicidir. Kadının iç giyimde kullandığı fistanın işlemeleriyle, boyun ve bilek takıları, farklı özellikler sergilemektedir.

Resimlerde de görüldüğü gibi, 18. ve 19. yy. giyim-kuşamı Şanlıurfa kültürünü oldukça zengin ve çeşitlidir. Şanlıurfa giyim-kuşamı bütün sınır ve sınır ötesi boyutta günümüzde de özelliklerini yansıtmaktadır.

20. yy.'da giyilen kadın ve erkek giyim-kuşamı günümüzde birbirinden oldukça farklı özelliklerle karşımıza çıkmaktadır. 8. Bölümde bu giyim-kuşamlar detaylı bir şekilde anlatılacaktır.

BÖLÜM 8. ŞANLIURFA YÖRESİNDEKİ GİYİM-KUŞAMIN TASNİFİ VE ANALİZİ

8.1. ERKEK GİYİM-KUŞAMI

Şanlıurfa coğrafik konumu nedeniyle geçmişten günümüze bir kültür köprüsü olmuştur. Özellikle giyim-kuşamdaki canlılık ve çeşitlilik bunun somut bir kanıtıdır.

Şanlıurfa'da erkek giyim-kuşamları yöre yöre farklılıklar göstermektedir.

Resim 8, 9 ve 10'da Şanlıurfa'da yaygın olarak giyilen erkek giyim-kuşamı önden, yandan ve arkadan görülmektedir.

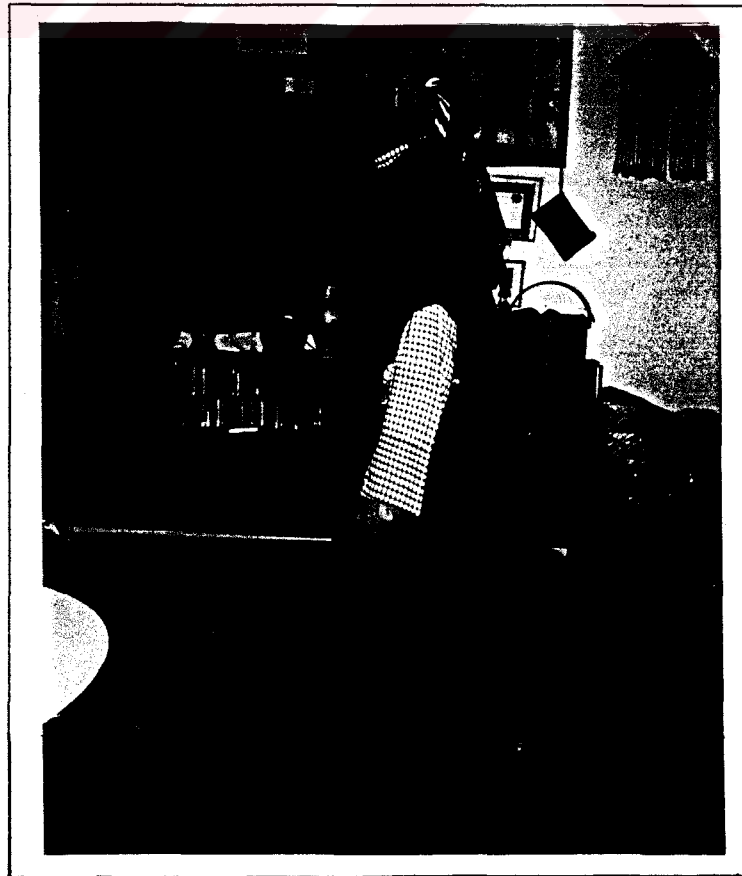
Resim 11'de Harran, Viranşehir ve Akçakale ilçelerinde yaygın olarak kullanılan giyim-kuşam örnekleri verilmektedir.

Bu ilçeler Suriye'ye sınır olmalarından dolayı Arapların etkisinde kalarak, giyim-kuşamda Arap kültürünün izlerini taşımışlardır.

Siverek ve Hilvan'da giyilen erkek giyim-kuşamı merkezde giyilen giyim-kuşama çok yakındır. Sadece Siverek'te başa yaygın olarak "şapka" takılmaktadır. Diğer bölgelerde ise başa "Agabani" bağlanmaktadır.

Resim 8 ve 9

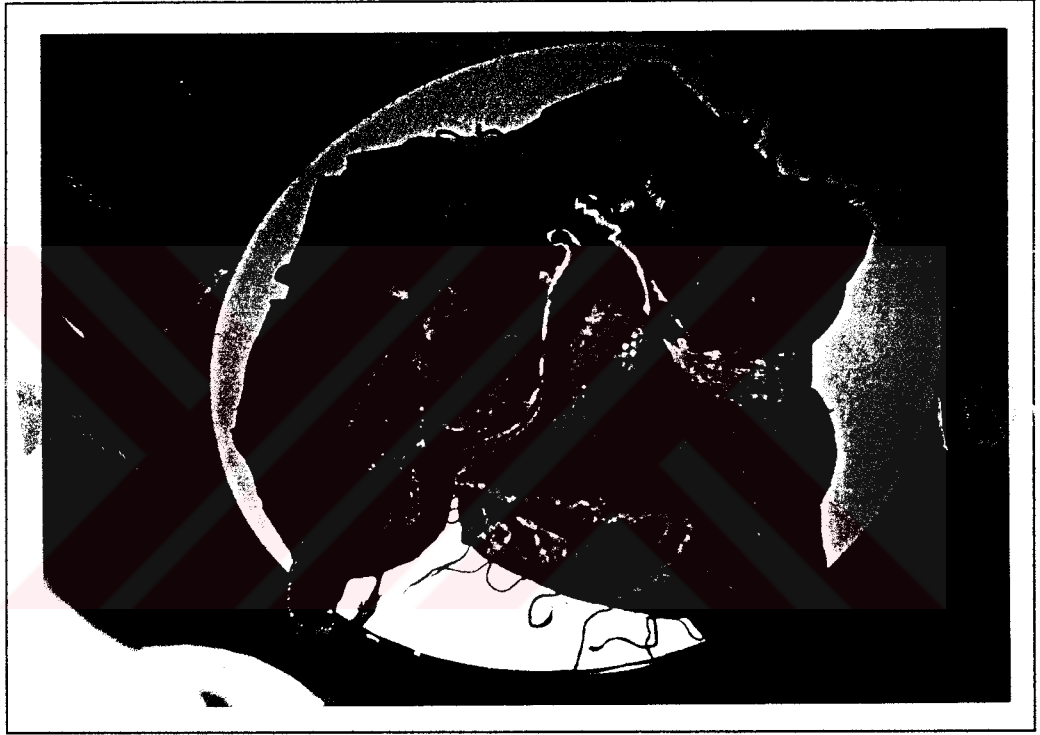

Resim 10

8.1.1. Başıa Giyilenler

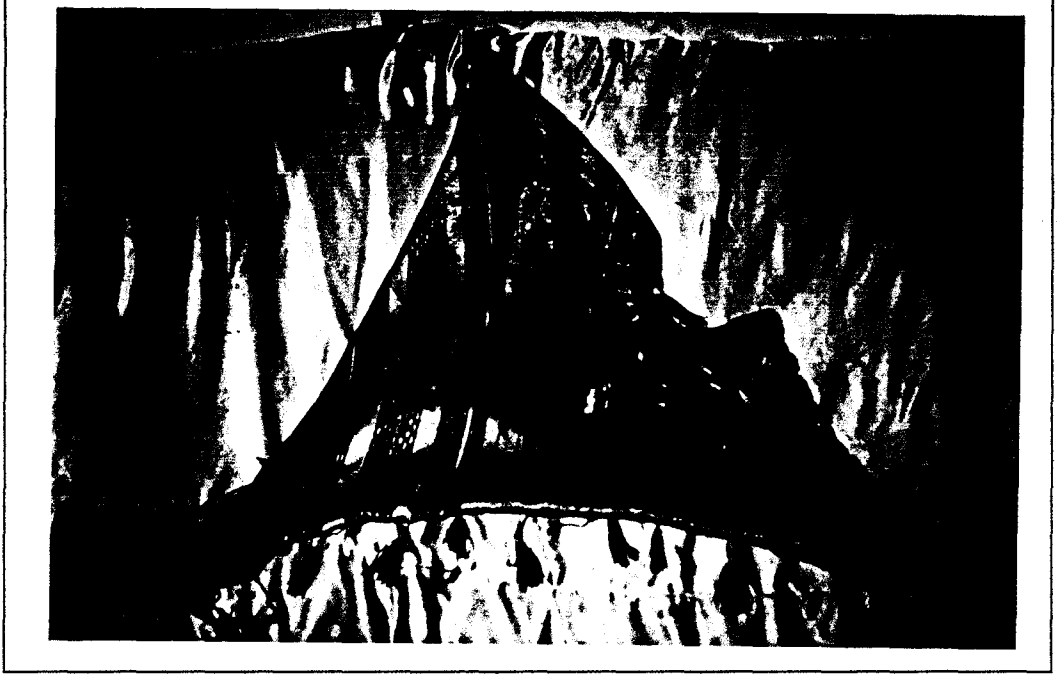
Şanlıurfa merkezde ve günümüzde özellikle Halk Oyunları gruplarında yaygın olarak başa "Sırmalı Poşı" (Şeğr) denilen parça bağlanmaktadır.

Bu parça halk arasında hala günümüzde de kullanılmaktadır.

Resim 11

Sırmalı poşı, çok ince ipek, yün ya da pamuktan dokunur ve orijinali kare şeklinde (ebatları 80'e 80)olup, ikiye katlanarak kullanılmaktadır. Bu poşinin yan tarafları renkli püsküllerle işlenmiştir. Resim 11'de tamamıyla orijinal, 60 yıllık bir sırmalı poşı görülmektedir.

Resim 12

Resim 12'de ise günümüzde kullanılan bir sirmalı poşı örneği görülmektedir. Bu sirmalı poşide işlemler orjinale yakın olmakla beraber, kullanılan malzeme ve ebat daha küçüktür. Günümüzde ekonomik sebeplerden dolayı üçgen şeklinde olanlar tercih edilmektedir.

Resim 13

Resim 13'te Harran, Viranşehir, Akçakale bölgelerinde yaygın olarak kullanılan "Çefi-Agal" denilen başlık örneği görülmektedir.

Çefi beyaz renkli olup kare şeklindedir. Üstüne kaytandan ya da maddi duruma göre farklı iplerden dokunan parça yerleştirilip arkadan bağlanmaktadır.

Resim 14

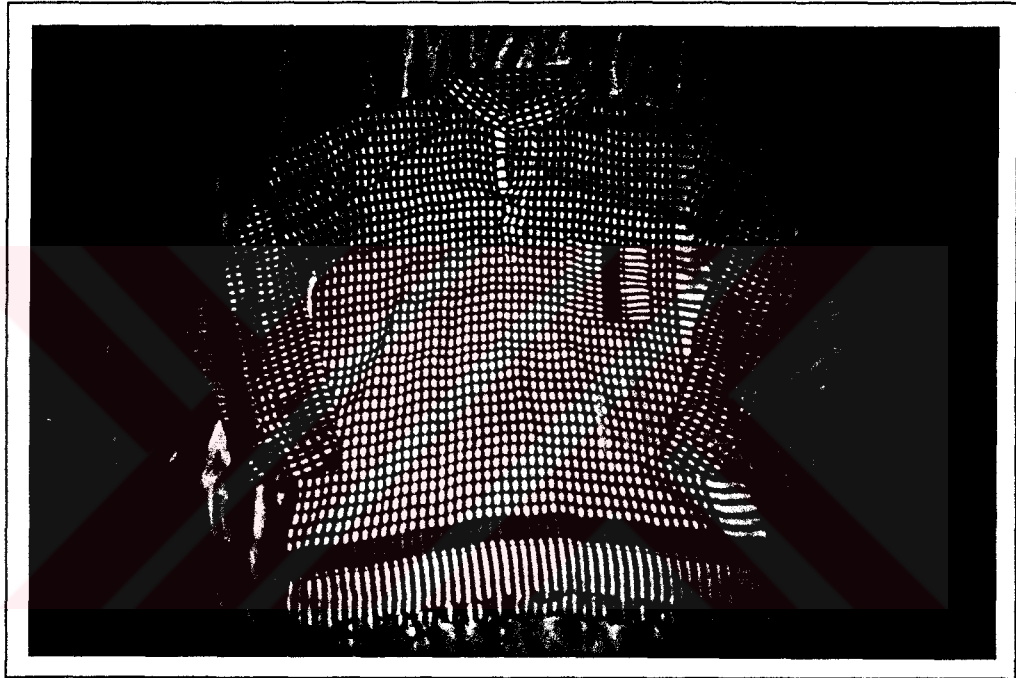
Resim 14'te Bozova, Suruç, Hilvan ve Siverek'de yaygın olarak kullanılan "Çefi" görülmektedir. Çefi'nin özellikle ipek olanları tercih edilmektedir. Çefi arkadan üçgen olacak şekilde bağlanarak kullanılır.

Zaman zaman "Agabani" denilen, siyah-beyaz işlemeli başlık da kullanılmaktadır. Agabani'nin şekil ve bağlama tarzı çefi ile aynıdır.

Bazı bölgelerde ise başa "Araçkir" (takke) giyilerek, üstüne "Camadan" bağlanır.

8.1.2. Bedene Giyilenler

Bedene cebeliye, atlas, yandı-döndü, ipekli ya da alaca kutnu veya pmuklu kumaştan, önü kapalı hakim yaka, önden iki düğmeli, kolları düğmesiz gömlek giyilir. Bu gömlek çulhacılar tarafından, el tezgahlarında dokunmaktadır. Bu dokumalarda nohutlu ya da puanlı desenler kullanılırken, renklerde de beyaz, bej ve krem tonları kullanılmaktadır.

Resim 15

Resim 15'da yörede yaygın olarak giyilen, yukarıda sayılmış olan özellikleri taşıyan gömlek görülmektedir.

Gömleğin üstüne, Resim 16'de görülen şalvarla aynı kumaştan (abani), arkası ve kolları astarlı, önü kırk düğmeli ve kaytan işlemeli yelek giyilmektedir. Bu gömleğin yaka kısmı olmamakla birlikte, bu kısımlarda boydan boya, nohut büyüklüğünde, iplikten yapılmış düğmeler bulunmaktadır.

Resim 16

Gömlük üstüne giyilen ve yarım kollu olan bu yeleğe "Kırk Düğme" de denilmektedir. Kırk düğmede genellikle kahverengi, yeşil, lacivert ve gri renkleri tercih edilmektedir.

Soğuk havalarda, kırk düğme üstüne "Aba" da giyilmektedir. Abanın dokuması yün ve ipekli karışımı olup, boyu uzundur. Harran, Viranşehir ve Akçakale bölgesinde

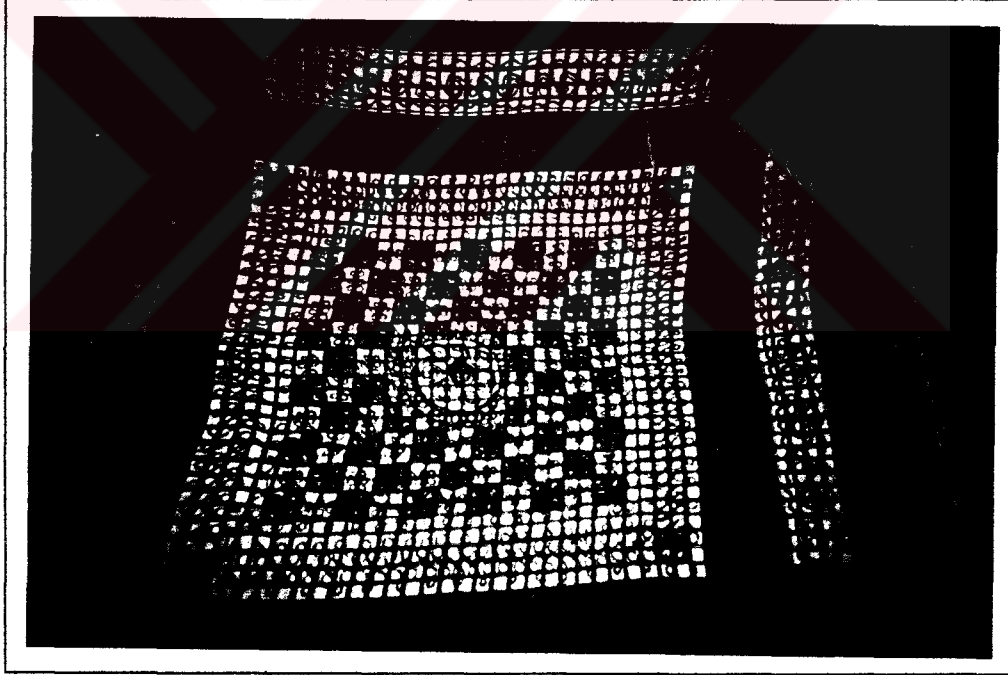

Resim 17

Resim 17’de görülen, düz beyaz “Azye”, “fistan” dediğimiz boyundan iki ya da üç düğmeli, ayağa kadar uzun, çoğunlukla beyaz renkli, kolları bol ve düğmesiz bir tür elbise giyilmektedir.

8.1.3. Bele Giyilenler

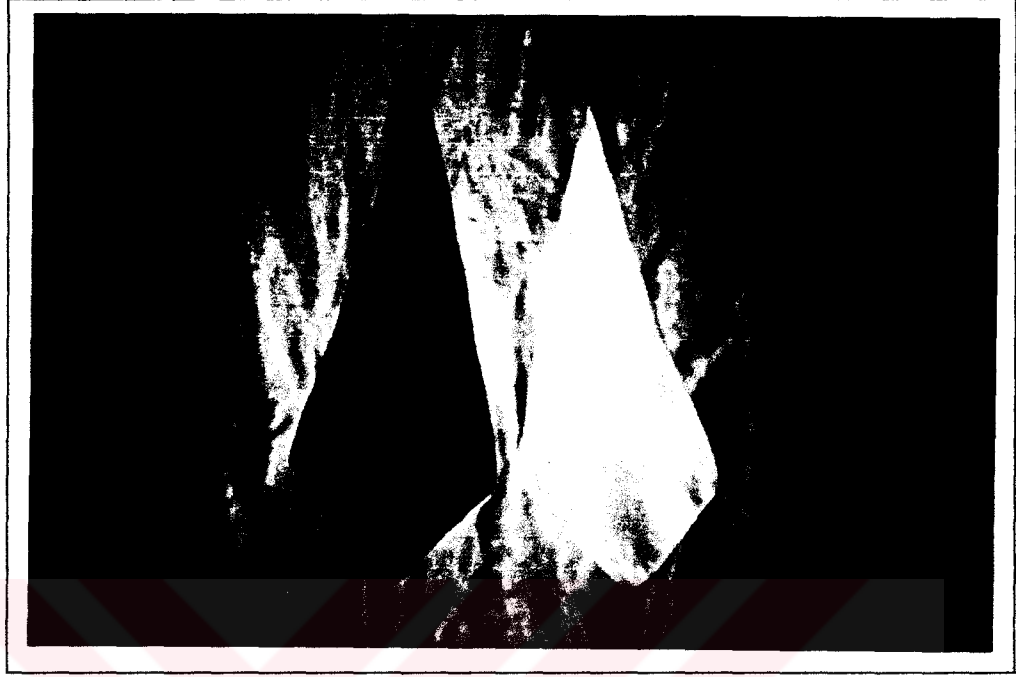
Yörede bele, işlenmiş pamuklu, açık krem veya sarı renkli, ipek işlemeli kumaştan “Şal Kuşağı” bağlanmaktadır. Şal kuşağı hışvalı yaşırmaktadır. El tezgahlarında dokunan bu kuşak, ikiye katlanarak bele bağlanmaktadır. Ayrıca, “Camadan” denilen bel kuşağı da yoğun olarak kullanılmaktadır.

Resim 18

Resim 18’de desenli, dallı bir camadan örneği görülmektedir. Bele katlanarak sarılan “Camadan” (kuşak), arkadan bağlanarak uçları alta sokulmaktadır.

Ön tarafa, biri sağda diğeri solda olmak üzere, kırmızı ve beyaz mendil Resim 19'da görüldüğü gibi takılarak, aşağıya doğru sarkıtılmaktadır.

Resim 19

8.1.4. Bel Altına Giyilenler

Bel altına, krem veya kahverengi, saf ipek üzerine ya da gabardin kumaş üzerine, sade ve pastel renklerle işlenmiş ya da işlemez "Abani" yani şalvar giyilmektedir.

Önü fitilli olan bu şalvar, astarlı kısmın içinden geçen kaytan ya da ip ile önden bağlanmaktadır. Cep ağızları ipeklerle işlenmiş olan bu şalvarın, üst kısmı bol olmakla birlikte, ayak kısımları dar ve biliği saracak biçimdedir. Ancak, bacakarasındaki peyiğin uzunluğu il ve ilçelere göre farklılık göstermektedir.

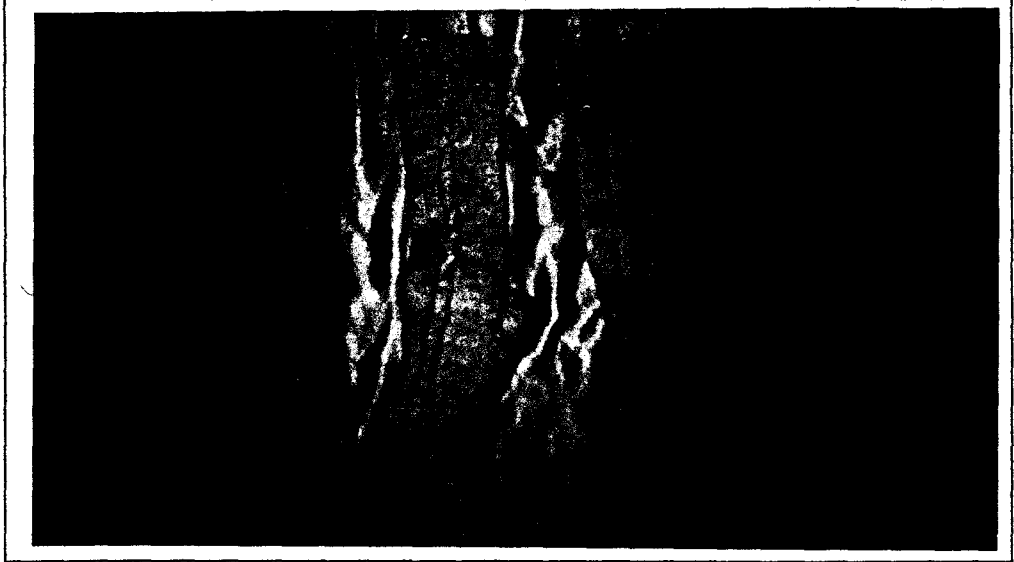
Resim 20'de şalvar örneği görülmektedir.

Resim 20

8.1.5. Ayağa Giyilenler

Ayağa resim 21'de görülmekte olan, elle dokunmuş yün çorap giyilmektedir.

Resim 21

Yün çorabın altına, yine elle yapılmış, deriden olan “Postal” ya da “Yemeni” giyilmektedir. Altı kösele olan bu postalın en önemli özelliği; topuksuz ve ağız kısmının geniş olmasıdır. Bu yemeni örneği Resim 22’de görülmektedir.

Resim 22

8.2. KADIN GİYİM-KUŞAMI

Şanlıurfa kadın giyim-kuşamı, erkek giyim kuşamında olduğu gibi çeşitlilik ve renklilik göstermektedir. Her bölgenin kendine özgü baş bağlaması, işlemesi ve renkleri vardır.

Resim 23 ve 24’de Harran ilçesinde ve köylerinde, yapılmış olan derleme çalışmalarının sonucunda, yaygın olarak giyilmekte olan kadın giyim-kuşam örnekleri tespit edilmiştir.

Resim 23

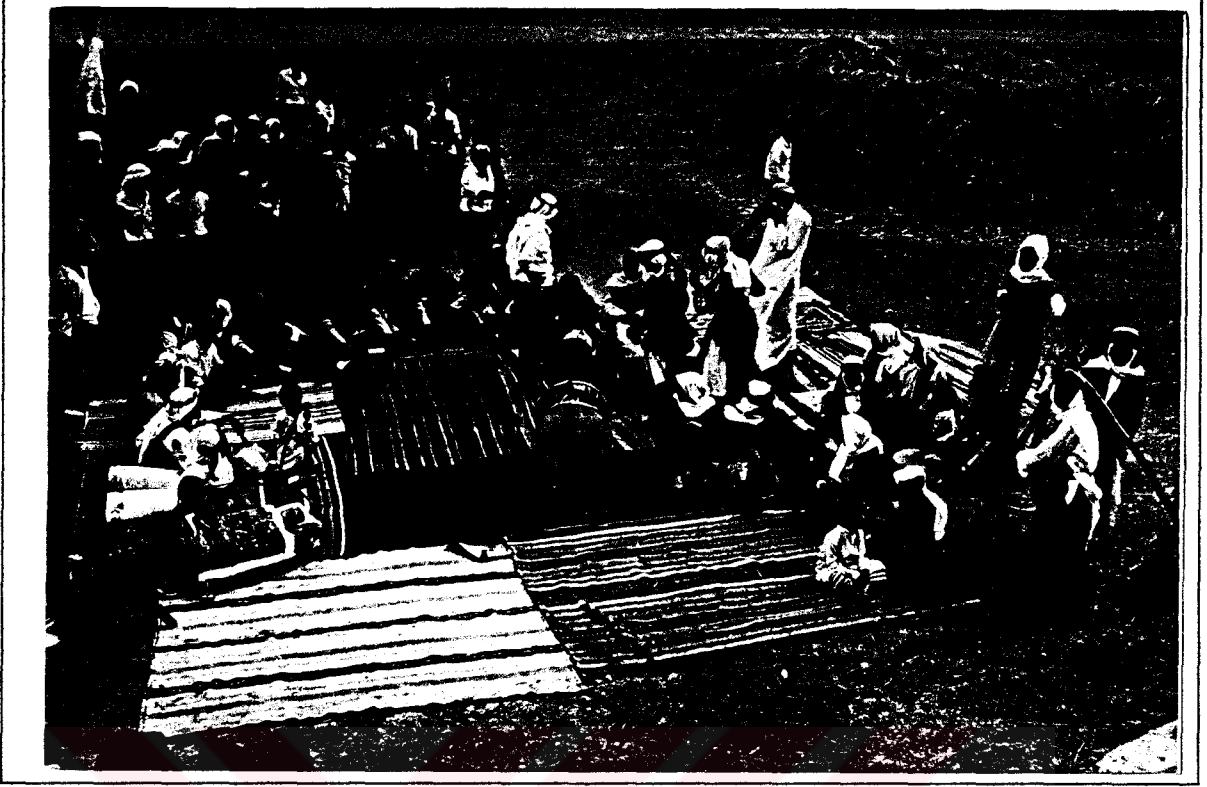
Resim 24

Reim 25'de Viranşehir ilçesinde, bir düğün sırasında tespit edilmiş olan, kadın ve erkek giyim-kuşamına ait örnekler verilmiştir.

Resim 25

Resim 26'da harman yerinde yapılan bir düğün sırasında tespit edilen verilerden, Şanlıurfa ilindeki tüm giyim-kuşam çeşitliliğini görmek mümkündür. Özellikle baş bağlamaları ile başa giyilenlerin farklı olmasının nedeni, bölgede yaşamakta olan Kürt ve Arap topluluklardandır.

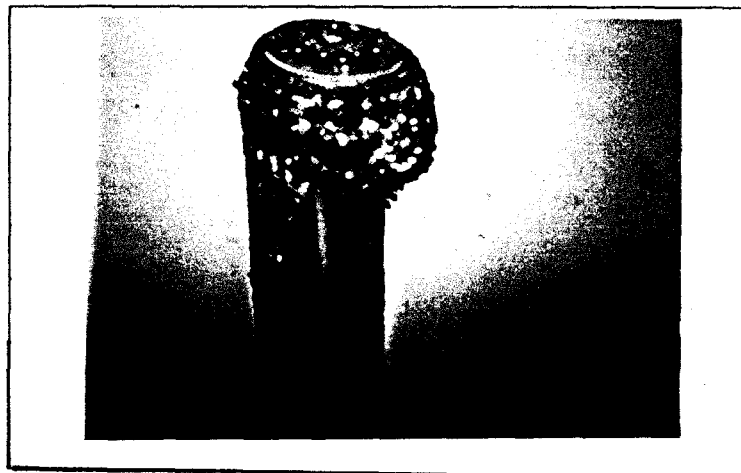

Resim 26

8.2.1. Başa Giyilenler

Şanlıurfa'da baş giyim-kuşamında kullanılan aksesuarlar oldukça zengin ve çeşitlidir. Bu çeşitlilik, özellikle kadın ve kızlarda ayrı ayrı kullanılan baş süslemelerinde göze çarpmaktadır.

Resim 27'de, bir genç kıza ait olan bir baş sergilenmektedir. Genç kızların kullandıkları bu başa "Taç" denilmektedir.

Resim 27

Tamamı saf gümüşten yapılmış olan bu taç, aksesuar bakımından çok zengindir.

Taçın yapımı şu şekilde olur; kırmızı bir fesin içine, taçın başa iyi oturması için, başın kalıbına uygun karton kesilmektedir. Bu fesin üzerine puşu sarılmakta; üst kısmına gümüşten "Tepelik", ön kısmına "Üç Kar" ve yanlarına da "Reşme" denilen gümüş takılar takılmakta; arkaya da floştan örülmüş saçlarla beraber, bele kadar inen saç bağları bağlanmaktadır. Taçın ayrıntıları Resim 28'de görülmektedir.

Resim 28

Kızlar evlenince başları da değişmektedir. Kızların kullandığı taç, evlenildiğinde "Kofi" ile yer değiştirmektedir. Kofi özellikle Hilvan, Bozova ve Suruç ilçelerinde yaygın olarak görülmektedir. Resim 29 ve 30'da evli kadınların kullandıkları kofi örnekleri verilmektedir.

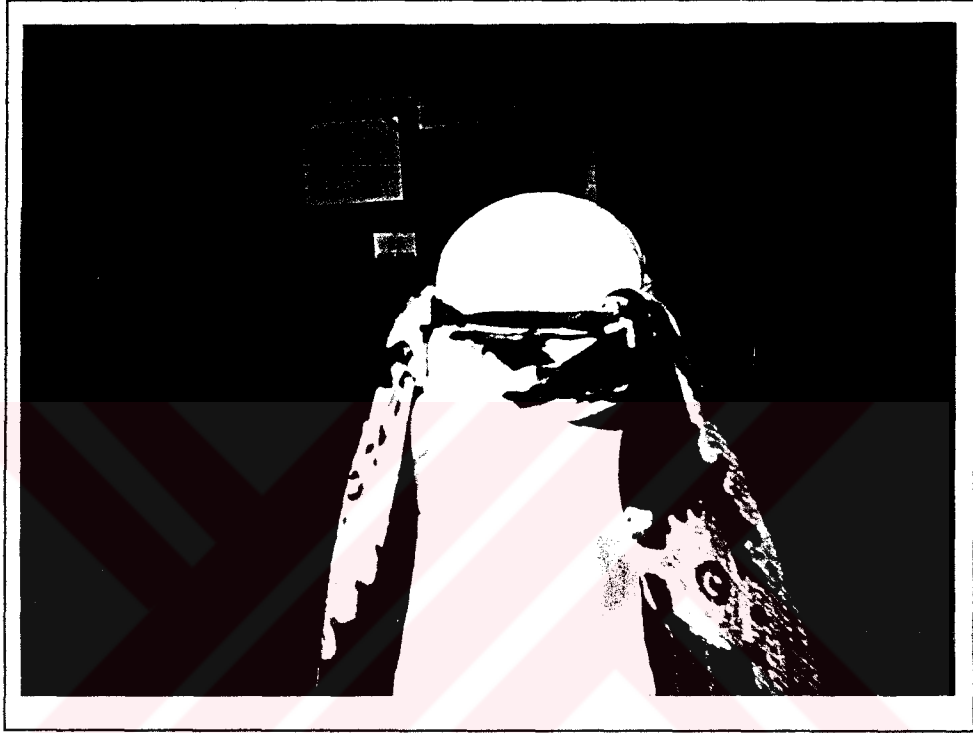

Resim 29

Resim 30

Harran ve Akçakale ilçelerinde kullanılan kadın başları ve baş bağlama özellikleri farklılıklar göstermektedir. Bu ilçelerde, başa beyaz ipekten ya da pamuktan dokunmuş tlbent etrafına "İbrışşah" denilen, ipekten dokunmuş puşı bağlanmaktadır. Bu baş örnekleri Resim 31 ve 32'de görülmektedir.

Resim 31

Resim 32

Resim 33 ve 34’de, Siverek’te yaygın olarak kullanılan baş örnekleri görülmektedir. Bu başlık, Harran’da kullanılan başlık ile aynı olmakla beraber, bağlanış biçimi olarak değişiklikler göstermektedir. Bu baş, yörede “Karakeçili” başı olarak adlandırılır.

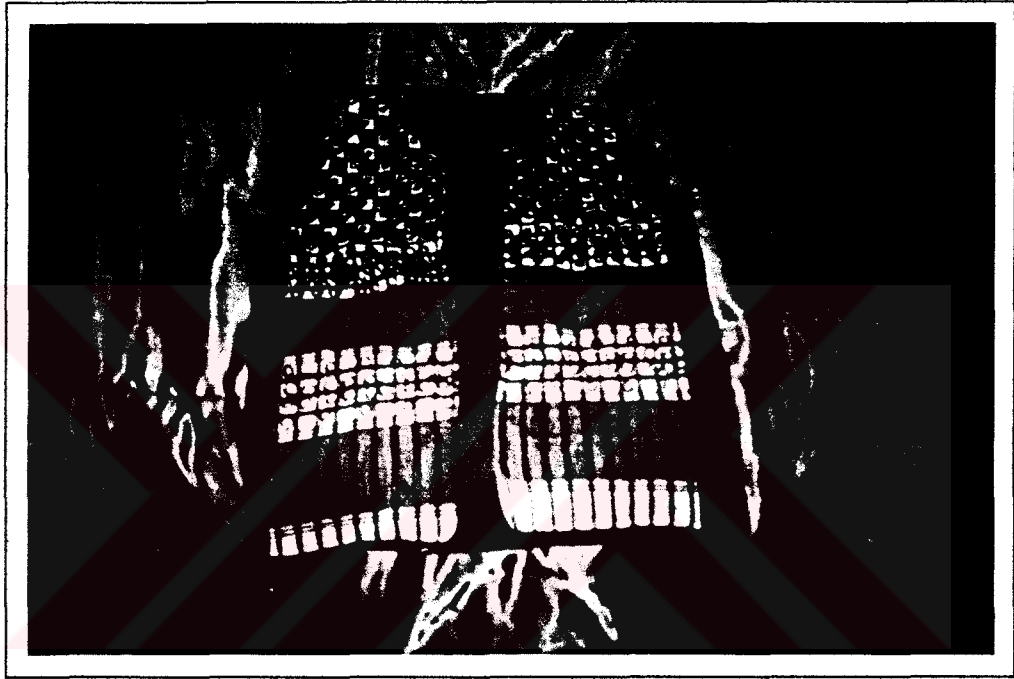
Resim 33

Resim 34

8.2.2. Bedene Giyilenler

Kadınlar içlerine “Azye”, “Fistan” ya da “Entari” denilen bir tür elbise giymektedirler. Bu entarinin kolları robalı ve boyu ayak bileklerine kadar uzanmaktadır. Bu entarinin üzerine “Sigma” denmekte olan, uzun ya da kısa kollu, bir tür yelek giyilmektedir. Bu yeleğe ait görüntü Resim 35’de verilmektedir.

Resim 35

Fistan, entari ya da yelek üzerine mahalli motiflerle işlenmiş, üç parçadan oluşan “Üç Etek” giyilmektedir, bu üç eteğin örneği Resim 36’da görülmektedir. Genç kızların giymekte oldukları bu üç etek, kadifedendir. Kesimi diğer ilçelerde giyilen üç eteklerden farklı olup, üstleri mahalli motiflerle işlenmektedir.

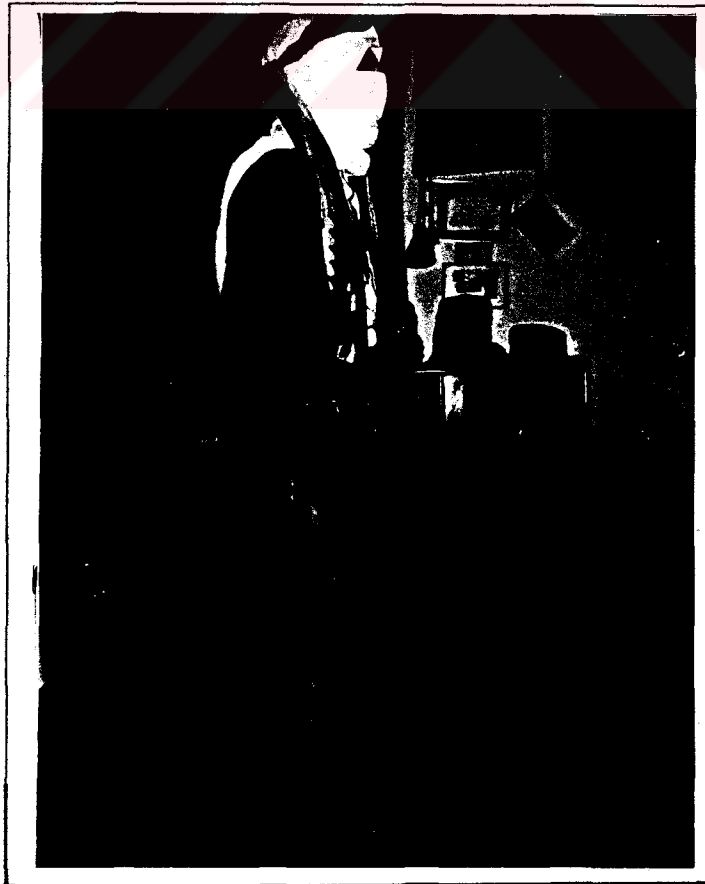
Resim 36

Resim 37 ve 38'de Siverek'in Karakeçili bölgesinde yaygın olarak kullanılan üç ötek örneği görülmektedir.

Bu üç etekler, viskondan yapılarak, yan taraflarının kesimleri, daha yukarıdan ayrılmaktadır. Hilvan, Suruç ve Bozova ilçelerinde de aynı üç etekler görülmektedir.

Resim 37

Resim 38

Resim 39 ve 40'da Harran, Viranşehir ve Akçakale'nin bir bölümünde giyilen, pullu viskon ya da kadifeden yapılmış üç etekler görülmektedir. Bu türdeki üç eteklerin kesimi kısa ve uçları aşağı doğru sarkıtılmaktadır.

Resim 39

Resim 40

8.2.3. Bele Giyilenler

Genç kız giyim-kuşamında, bele kullanılanlar farklılık göstermektedir. Genç kızlar, kadife üstüne gümüş kemer, yün ya da kaytandan işlenmiş, uçları püsküllü olan, kemer şeklinde "Bel Bağı" kullanmaktadırlar.

Genç kızların, bele kullandıkları giyim-kuşam örnekleri Resim 41'de görülmektedir.

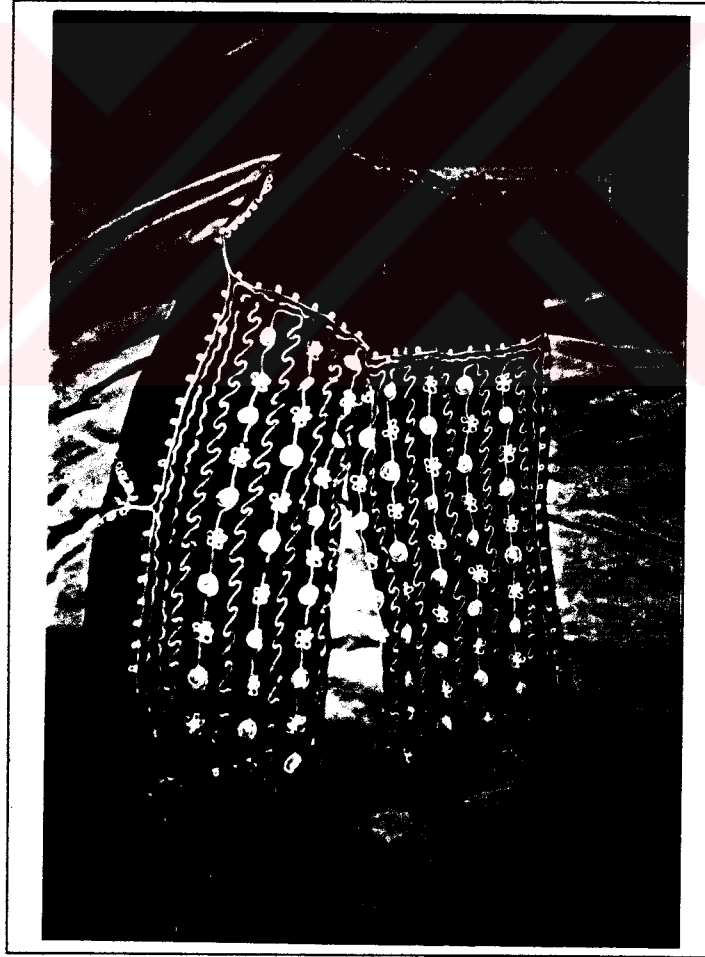

Resim 41

Harran, Akçakale ve Siverek bölgesinde kadınlar bellerine, üç eteğin deseninde, normal kemer tarzında, bazen boncuk işlemeli bir tür kemer takmaktadırlar. Kadın giyim-kuşamının bir parçası olan kemer örneği, Resim 39'da görülmektedir (Bkz. Resim 39.)

8.2.4. Bel Altına Giyilenler

Kadınlar, bel altına "Şalvar" ya da "Tuman" denilen, uzun bir don giymektedirler. Çoğunlukla kutnu ya da kalın pamuklu dokumadan olan bu şalvarın işlemleri Resim 42'de gösterilmektedir. Yaşlılar, bu şalvarın dokumalarında daha çok basmayı tercih etmektedirler.

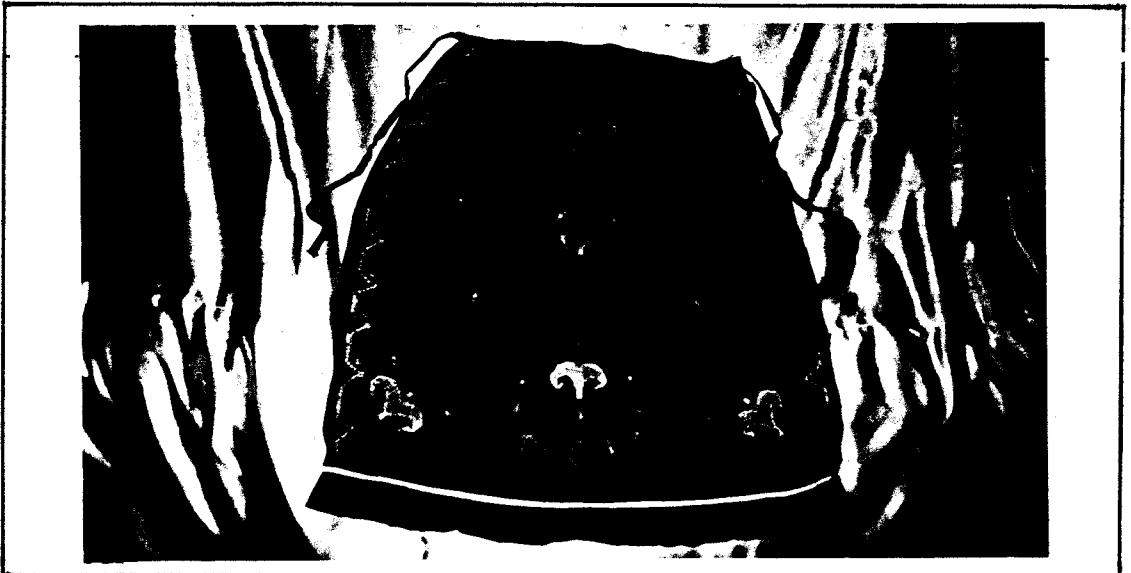
Resim 42

Şalvar üstüne, beli lastikli etek giyilmektedir. Bu eteğin üstüne ise, kumaşı yerli dokumadan olan önlük bağlanır. Bu etek örneği Resim 43'de görülmektedir.

Resim 43

Önlük, fistanın bel kısmından bağlanır. Bu önlüğün renkleri genellikle siyah olup, üzeri yöresel motiflerle ve nakışlarla işlenmektedir. Bu işlemeli önlük örneği Resim 44'de görülmektedir.

Resim 44

Belin sağına ve soluna “Marhama” (Mendil) bağlanmaktadır. Bu mendil, yerli dokuma üpekliden olup, renkleri genellikle kırmızı ve beyazdan olmaktadır. Erkeklerin kullandığı mendilin aynısıdır.

Bu mendil renklerinin simgeleri bulunmaktadır. Beyaz mendil; dostluğu, kırmızı mendil ise; namusu ve gerektiğinde sevgilisi uğruna kan akıtılabileceğini simgelemektedir. Mendillere ait örnekler Resim 19’da gösterilmektedir.(Bkz. Resim 19)

8.2.5. Ayağa Giyilenler

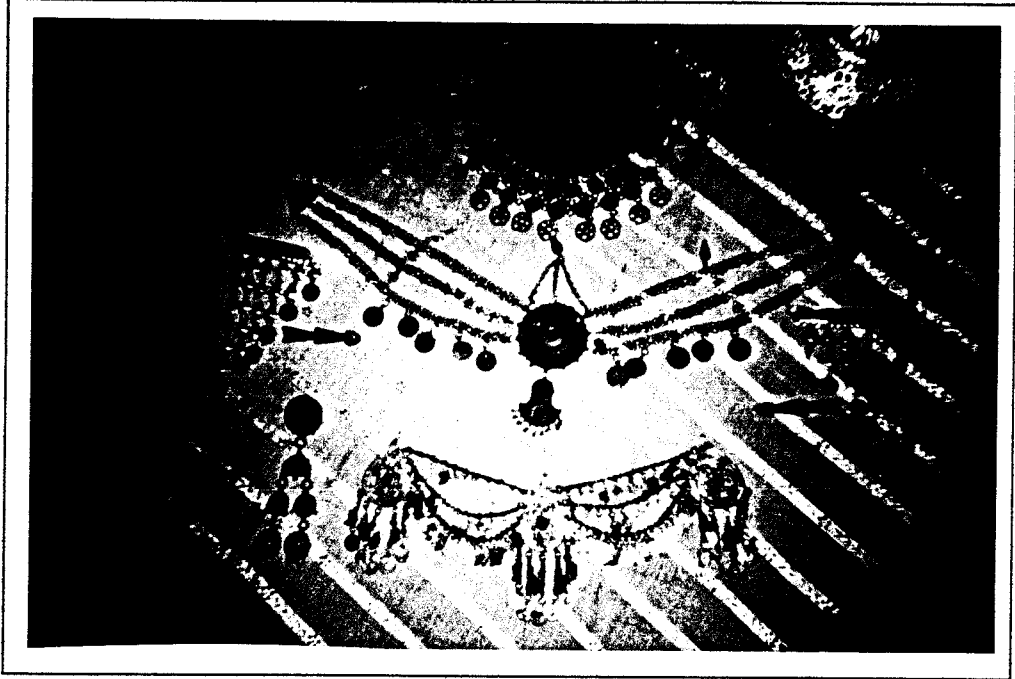
Kadınlar ayağa “Postal”, “Potin” ya da “Yemeni” denilen ve yörede elde yapılmış olan bir ayakkabı giymektedirler. Bu yemeniler, genellikle kırmızı, kahverengi ve siyah renklerde olup; erkeklerin giydikleri yemenin aynısıdır.

Yemeni içine, yünden dokunmuş, desenli yün çorap kullanılmaktadır. Yörede kullanılan bu çorap örneğini Resim 21’de gösterilmektedir.(Bkz. Resim 21)

8.3. TAKILAR VE AKSESUARLAR-MAKYAJ

Yörede kullanılmakta olan takılar oldukça zengin ve çeşitlidir. “Teplik”, “Üçkor”, “Kemer”, “Küpe”, “Bilezik”, “Şekke”, “Kolye”, “Hamayli”, “Hızma” ve “Toka” gibi saf gümüşten yapılmış olan takılar kullanılmaktadır.

Gümüş yerine, maddi duruma ve zenginliğe göre altın kullanıldığı da görülmektedir. Bu takı örnekleri Resim 45 ve 46’da gösterilmektedir.

Resim 45

Resim 46

Şanlıurfa'da kullanılan aksesuarlar "Teşi", "Bejing" ve "Alb"dır. Teşi; yün eğirmek için kullanılmaktadır. Bejing; buğday, mercimek ayıklamak için kullanılmaktadır. Alb ise; süt sağmaya giderken kadınların kullandıkları, tahtadan olan silindir bir kovadır. Bu aksesuarlara ait görüntüler Resim 47'de görülmektedir

Resim 47

Makyaj olarak yöre kadınları, "Sürme" veya "Dövme" (Dak)'ı kullanmaktadırlar. Saçlarına, el ve ayaklarına yaygın olarak kına sürmektedirler.

Yöredeki erkeklerin pek çoğunda da dövme görülmektedir. Ayrıca erkeklerin, sağlığa yararlıdır varsayımından hareketle; gözlerine sürme çektikleri bilinmektedir.

Erkekler "takı" olarak, pazularına taktıkları "Pazubent"i kullanmaktadırlar. Ufak ve renkli boncuklarla işlenmiş olan pazubentler, deriden yapılmaktadır. Deri, cep şeklinde olup, içine dua ve muska konabilecek biçimde hazırlanmaktadır. Pazubent, yörede güç ve kudreti simgelemektedir.

SONUÇ

Şanlıurfa'nın merkez, ilçe ve köylerinin bir kısmını kapsamakta olan bu çalışmanın sonucunda, yörenin hala geleneksel yaşam tarzını sürdürdüğü görülmüştür. Yöre insanının kültürüne bağlılığı ve tarihine göstermiş olduğu hassasiyet dikkat çekicidir. Yörede yapılmış olan bu çalışmanın sonuçları aşağıda maddeler halinde imlenmiştir:

- Şanlıurfa'daki giyim-kuşamın zenginliği, çeşitliliği ve el işi motif çalışmaları; tamamiyle yöredeki kültür birikimi ve kültür alış-verişinin ürünüdür.

Orta Asya'dan Aşağı Mezopotamya'ya, Afrika'dan Anadolu'ya kadar uzanan bir kültür mozaığının bütün nimetlerini bünyesine alarak ve sentezleyerek, mükemmel bir uyum içinde bu kültürün devamını sağlamıştır.

Yöre insanı, doğal yaşam süreci içinde, güzel olan herşeyi sevmeyi, çirkinliklerden uzaklaşmayı kendilerine felsefe edinmişlerdir.

- Şanlıurfa merkezde ve Suruç ilçesinde, genç kız başı dediğimiz "Taç"ın, eski Anadolu (Frigya, Urartu, Hitit) kadın başlıklarına benzerliği tespit edilmiştir.
- Ermeni ve Yahudiler'in Orta Çağ'dan 20. yy. başlarına kadar kullanmış oldukları, sıрма işlemeli "Cepken"ler, "Fermana"lar, "Yelek"ler, Şanlıurfa'da günümüzde de kullanılmakta ve giyilmektedir.
- Suriye'ye sınır ilçeler olan Harran ve Akçakale'de, özellikle yaşlılarda kullanılan "Takke", "Kulah", "Agil" ve "Poşu"ların, Arap kültürüne olan benzerliği belgelerle saptanmıştır.

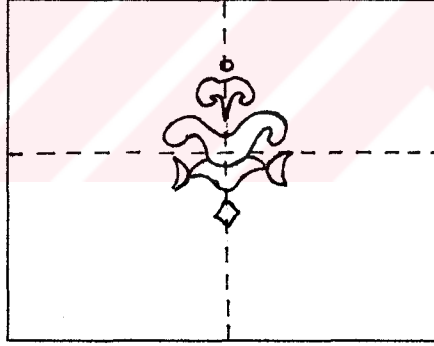
- Şanlıurfa merkezde ve ilçelerinde, geçmişten günümüze, yaşayan etnik grupların farklılıklarına rağmen, bu halk topluluklarının mükemmel bir uyum içinde, birlikte yaşadıkları tespit edilmiştir.
- Şanlıurfa'nın en büyük ilçelerinden biri olan Siverek'te yaşayan Karakeçili ve yakın aşiretlerin kullandığı, kadınlara ait olan giyim-kuşam örnekleri belgelerle tespit edilmiştir.
- Şanlıurfa'nın diğer illerle sınır durumunda olan ilçe ve köylerinin, bu komşu illerin de etkisi altında kalmış oldukları saptanmıştır.
- Şanlıurfa'da giyilen kadın ve erkek giyim-kuşamı, parça parça ve bütün olarak tespit edilmiştir.
- Kadın giyim kuşamı, genç kız, evli ve yaşlı kadınlarda ayrı ayrı ele alınmış ve resimlerle belgelendirilmiştir.
- Yörede, özellikle ilçe ve sınır köylerinde kullanılan takı ve aksesuarlar, ulusal ve uluslararası sınırlardan etkileşim sonucu, yöre insanı tarafından biçimlendirilerek, kullanıldığı tespit edilmiştir. Örneğin, Harran ve Akçakale'de kullanılan hızmalar, Suriye'deki hızmalardan daha farklı biçimlendirilerek, sade bir şekilde kullanılmıştır.
- Yörede kadınlar kadınlar kadar erkeklerin de bakım ve görünüşlerine önem verdikleri tespit edilmiştir. Özellikle Suriye'ye sınır köylerde ve Siverek ilçesinde, erkeklerin de "Dövme" (Dak) yaptıkları saptanmıştır.

Yalnız erkeklerin, bunu daha çok, ellerine ve kollarına yaparken, yüzlerine yapmadıkları saptanmıştır. Ayrıca, yine bu bölgedeki erkeklerin, "Sürme" çekmeleri de dikkat çekicidir.

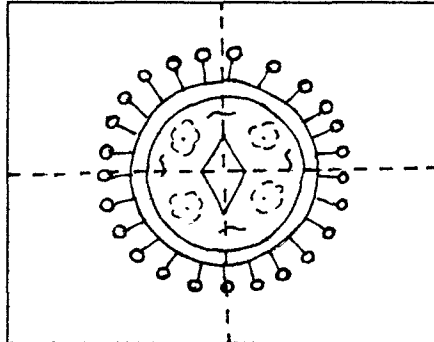
- Şanlıurfa'da giyilen kadın giyim-kuşamında renk uyumuna çok dikkat ettiği gözlenmiştir. Gençlerin; daha canlı, allı-pullu renk ve kumaşları tercih etmelerine karşın, yaşlıların; daha sade kumaşları ve pastel ve koyu renkleri tercih ettikleri saptanmıştır.
- Yörede giyilen, "Üç Etek" ve "Önlük" işlemelerindeki el işi olan kanaviçe motiflerindeki "Simetri" anlayışını, takı diziminde de görmek mümkündür.

Anadolu dışında, dünyanın hiç bir ülkesinde, simetri anlayışıyla hareket edildiği tespit edilmemiştir. Dolayısıyla, görünüş ve estetiğe önem veren Anadolu insanı, simetri anlayışını kendi metodlarıyla ifade etmiştir. Örneğin;

- 1) "Önlük" üstündeki, aşağıdaki işlemeyi ikiye böldüğümüzde, simetri anlayışı, daha da netleşecektir:

- 2) "Takı" dizimindeki simetri anlayışını, "Tepelik" dediğimiz takı ile açıklayacak olursak:

- Gelişen teknoloji ve hızlı değişimi, Şanlıurfa ili GAP projesi ile yaşamaya başlamıştır. Yapılan çalışma sırasında, suya yakın köy ve ilçelerde “Üç etek” yerine; kadınların bol şalvar giymeye başladığı, erkeklerin baştaki “Agabani” ya da “Puşi” yerine; çağdaş çiftçi şapkalarını takmaya başladıkları az da olsa görülmüştür.

Yozlaşma ve bozulma sürecini hızla yaşamakta olan Şanlıurfa ilinde, yapılmış olan bu tez çalışmasının, yararlı olması umulmaktadır.

KAYNAKLAR

- AKBIYIK Abuzer, Her Yönüyle Şanlıurfa Halk Oyunları,
ŞURHOY Yayınları No: 2, Şanlıurfa 1994.
- AKBIYIK Abuzer ve
KÜRKÇÜOĞLU Sabri, Folklor ve Şanlıurfa, ŞURHOY Yayınları No: 1,
Şanlıurfa, 1990.
- Görsel Türkiye Ans., Görsel Yayınları, C.6, İstanbul, 1984.
- HAYIRLI Fehmi Hasan, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Rehberi,
Şanlıurfa, 1994.
- TURAN Şerafettin, Türk Kültür Tarihi, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1994.
- YALMAN Ali Rıza, Cenupta Türkmen Oymakları, Kültür Bakanlığı
Yayınları, C.2, İstanbul, 1987.
- Yurt Ans., Anadolu Yayıncılık A.Ş., C. 10, İstanbul, 1984.

REFERANSLAR

- ACET Behçet, 51 yaşında, Şanlıurfa ili, Siverek ilçesi, Taşağıl Köyü'ne kayıtlıdır. Fabrika işçisi, okur-yazar. Yöre oyunlarını, otantik yapısıyla oynamakta ve yörede kullanılan giyim-kuşam hakkında bilgi sahibidir.
- AKBIYIK Abuzer, 1958, Şanlıurfa doğumlu ve hala Şanlıurfa'da yaşamaktadır. Muhasebeci ve Mali Müşavirlik yapmaktadır. Şanlıurfa folkloru hakkında çeşitli yayınlanmış eserleri bulunmaktadır.
- ALMAK Zine, 56 yaşında, Siverek, Karakeçili bucağı, Karadibek köyü doğumludur. Okur-yazar olmayıp, ev hanımıdır. Şu anda Hilvan'da oturmaktadır. Otantik yöre giyim-kuşamını kullanmakta ve bilmektedir.
- AĞA İsmail, 43 yaşında, Harran doğumlu ve bu bölgede bir çok köye sahiptir. Geçim Kaynağı çiftçiliktir. Okur-yazar. Yöre giyim-kuşamını giymekte ve bilmektedir.
- BABACAN Halil, 60 yaşında, Hilvan doğumlu ve hala Hilvanda oturmaktadır. Okur-yazar. Yöre oyunlarını otantik oynayan ustalardan biridir. Giyim-kuşam konusunda bilgilidir.
- DEMİR Nebi, 58 yaşında, Bozova ilçesi, Killan Köyü doğumludur. Okur-yazar değildir. Çiftçilikle uğraşıp, yöre kültürü hakkında geniş bilgiye sahiptir.

- DÖĞÜNCÜ Yıldız, 30 yaşında, Suruç merkezinde öğretmenlik yapmaktadır. Yöre kültürü hakkında bilgiye sahiptir. Aslen Kilis doğumludur. Yörenin otantik yaşam tarzı üzerine çalışmalar yapmaktadır.
- İNAN Hatice, 61 yaşında, Halfeti ilçesi doğumludur. Okur-yazar değildir. Çiftçilikle uğraşmaktadır. Yöre oyunları ve giyim-kuşamı hakkında bilgilidir.
- KARACA Zinne, 57 yaşında, Akaçakale ilçesi doğumludur. Okur-yazar değildir. Ev hanımıdır. Yöre giyim-kuşamını giymekte ve geniş bilgiye sahiptir.
- KARAKEÇİLİ Zeynep, 55 yaşında, Hilvan doğumludur. Yöre oyunları ve giyim-kuşamı hakkında geniş bilgiye sahiptir. Okur-yazar değildir. Şu anda Adana Anadolu Mahallesinde oturmaktadır. 6 çocuk annesi ve ev hanımıdır.
- KARAKEÇİLİ Hafey, 57 yaşında, Viranşehir doğumludur. Milli Aşireti'ne mensuptur. 3 çocuk annesi olup Hilvan'da oturmakta ve yöre kültürü hakkında geniş bilgiye sahiptir.
- YUMUŞAK Muazzez, 52 yaşında olup, muhacir olmakla birlikte Hilvan doğumlu ve Hilvan ikametlidir. Giyim-kuşam ve doğal makyaj konusunda bilgiye sahiptir. Okur-yazar değildir. Ev hanımı ve 4 çocuğa sahiptir.

ÖZGEÇMİŞ

12.05.1970 tarihinde Şanlıurfa'nın Hilvan ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Adana'da tamamladı.

1988-89 yılında, Gaziantep Üniversitesi, TMDK, Türk Halk Oyunları bölümüne girdi. 1994 yılında bölüm birincisi olarak mezun oldu.

Aynı yıl, Gaziantep Üniversitesi, TMDK, Türk Halk Oyunları Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı.

Çeşitli lise ve dengi okullarda, kamu kurum ve kuruluşlarında, üniversitede Halk Oyunları eğitimliği yaptı.

Çeşitli sempozyum ve seminerlere konuşmacı olarak katıldı. Halk Bilimi dergilerinde çeşitli makaleleri yayınlandı.

Halen, Gaziantep Üniversitesi, TMDK, Türk Halk Oyunları bölümünde görevine devam etmekte ve aynı zamanda İTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Ana Sanat Dalı, Türk Halk Oyunları Alanı öğrencisidir.

T.C. GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
TMDK
DOKÜMENTASYON MERKEZİ